

3 / 2014

Prospäkköri

Lapin Kullankaivajain Liitto Ry:n jäsenlehti

PIKKUJOULUT

Lapin Kullankaivajain Liiton Pikkujoulut, jotka ovat todella syvältä, 5.–6.12.2014 Pyhäsalmissa ja Oulussa

Tervetuloa viihtymään kanssamme Ouluun ja Pyhäsalmen kaivokselle!

OHJELMASSA

Perjantai 5.12.

● Kaivosekskursio First Quantum Mineralsin Pyhäsalmen kaivokselle perjantaina 5.12.2014 kello 10–14. Vierailuryhmän max. koko 36 henkeä. Lähtö yhteiskuljetuksella Hotelli Cumulus -sesta Kajaaninkatu 17, Oulu kello 07.30. Mahdollisuus tulla Pyhäsalmen kaivokselle myös omalla kyydillä. Aika ja paikka ilmoitetaan kaivosekskursioon osallistuville henkilökohtaisesti.

● Lapin Kullankaivajain Liiton Pikkujoulut 5.12.2014
Pikkujoulubuffet Hotelli Cumulus Oulu / Ravintola Huviretki alkaen kello 19.30. Runsas pikkujoulubuffet noutopöydästä 34,50 € / henkilö

Lauantai 6.12.

● Kullanhuhdontakiset Ravintola Tarantellassa n. kello 12.00–16.00 Hotelli Cumulus Oulun majoitustarjous LKL:n jäsenille 5.12.–7.12.2014 (Voit kysyä majoitusta jo 4.12. Majoitushintaan sisältyy aamiainen sekä asiakas-sauna ja -uinti klo 16–21)
72 € / vrk / yhden hengen huone
82 € / vrk / kahden hengen huone
Hotellin asukkaille veloitukseton auto-paikoitus

Sitovat majoitus- ja pikkujoulubuffet-varaukset 26.11.2014 mennessä suoraan Cumulus Oulun myyntipalveluun: puh. 08 8839 130 tai email: oulu.sales@restel.fi. Myyntipalvelun ollessa suljettuna suoraan hotellista: puh 08 8827 111 tai email: oulu.cumulus@restel.fi. HUOM! Varausta tehtäessä käytettävä varaustunnusta "Kullankaivajat".

Pelkät pikkujoulubuffet-varaukset ilman majoitusta 26.11.2011 mennessä suoraan LKL:n toimistolle, mieluiten e-mail: info@kullankaivajat.fi tai puh: 0400 836 500

Kaivosekskursioon ilmoittautumiset yhteystietoineen LKL:n toimistolle 26.11.2014 mennessä, e-mail: info@kullankaivajat.fi tai puh: 0400 836 500

Kaivosekskursiolla paikkoja 36. Osallistujat arvotaan, mikäli ilmoittautuneita on tätä enemmän. Tarkka ohjelma ilmoitetaan kaivosekskursiolle osallistuville henkilökohtaisesti myöhemmin. HUOM! Kaivosalueella 0,00 promillen toleranssi – puhallutukset mahdollisia. Kaivosvierailulla mennään todella syvälle – perustaso 1440 m – ja lähes vapaalla pudotuksella; kaivosvierailu ei ole suositeltava liikuntarajoitteisille tai terveydellisistä syistä riskiryhmiin kuuluville.

Lapin Kullankaivajain Liitto Ry:n jäsenlehti

37. vuosikerta

Ilmestyy 4 kertaa vuodessa

Vastaava päätoimittaja:
Kai J Rantanen

Toimitus:
Lapin Kullankaivajain Liitto ry
PL 86
99871 Inari

Ilmoitushinnat:
1/1 s. 312 € (2. kansi)
1/1 s. 240 €
1/2 s. 162 €
1/3 s. 108 €
1/4 s. 84 €

Graafinen suunnittelu ja taitto:
Liisa Hertell, LH Viestintä

Paino:
Tammerprint Oy,
Tampere 2014

KANSIKUVA

Petronellan tytär Solange Vandermoer ja LKL:n puheenjohtaja Jouko Korhonen Inarin hautausmaan Pyrkyreitten palstalla asettamassa Petronellan muistokiveä tuhkauurnien muistolehdon Emäsuoni-muistomerkkiin. Kuva: Kai J. Rantanen

Tässä numerossa:

- 4 Pääkirjoitukset
- 6 Jouko Korhonen: Petronella
- 16 Aarne Alhonen: Kultamies Jomppanen
- 21 Kai J. Rantanen: 21,4 g isommushippu löytyi liiton valtaukselta
- 24 Kai J. Rantanen: Eilan unelma painaa 22,22 g
- 26 Muistokirjoitukset, Tiera, Niilo Ranttila ja Vasant Mäkinen ovat poissa
- 32 Kari A. Kinnunen: Korundimaisten kvartsikiteiden mysteeri
- 36 Eelis Pulkkinen: Ruosselän Kulta-Ahkion kultahiput ja korukivet
- 40 Kirjaesittely
- 42 Laivaseminaari 2015
- 43 Merkkipäivät

LKL:N HALLITUS

Puheenjohtaja:
Jouko Korhonen
Haukiputaantie 752
90910 Kontio
jouko.korhonen@kultaviiste.inet.fi
p. 040 344 2200 (klo 17 jälkeen)

Varapuheenjohtaja:
Hannu Viranto
Eteläranta 42
96300 Rovaniemi
p. 0400 182 964

Sihteeri: Kai J Rantanen
Kittiläntie 1074, 99800 Ivalo
p. 040 7746 773
mullin.mallin@gmail.com

Esko Orava
Mellantie 14
97220 Sinettä

Maija Vehviläinen
Väinämöisentie 11
96300 Rovaniemi
puh: 040 778 9456
mrvehvilainen@gmail.com

Aki Karvonen
Karukorvenkuru
99885 Lemmenjoki
akijohannes@gmail.com

LKL:N PANKKITILIT

Jäsenmaksutili: FI45 2177 3800 0049 77
Muut maksut: FI95 1201 3000 1031 83

JÄSENASIAT

Lapin Kullankaivajain Liitto Ry
PL 86, 99871 Inari
puh. 0400 836 500
s-posti: info@kullankaivajat.fi
kotisivut: www.kullankaivajat.fi

Ne tahtoo Ingalsin Lauran

Minulla oli nuorena unelma; olla isona onnellinen ja kasvattaa viikset. Lemmenjoen kultamaille eksyttyäni uskoin löytäneeni unelmani. Eri-laiset partaviritelmät hallitsivat Miessinmaan katu-kuvaa, ja onni löytyi kaivamalla.

Viikset, saati sitten parta vain eivät ottaneet itääkseen. Nuoruustoverini Kotkan satamalaiturin paremmalta puolelta tuli käymään tunturissa. Se katsoi viiksiäni, ja sanoi että olet hullu tai originelli. Et välttämättä kullankaivaja.

Ympäröivän yhteiskunnan odotusten luotaa-minen on monimutkainen juttu.

Vaeltajasien pettymys oli ehkä aitoa, näiden sanoessa ”Höh, ettehan te näytä oikeilta kullankaivajilta” kolmelle Lemmenjoen kullankaivajalle, jotka oli kutsuttu Helsingin Lapinkävijöiden kokoukseen näyttille 1970-luvun lopulla. **Aatos Flinck**, ja pari Miessin **Pekkaa** olivat pukeutuneet aikalaisittain asiallisesti; vanhemmalla herrasmiehellä puku, ja nuorukaisilla suorat housut ja siisti paita kravattilla. Vanhempi herrasmies Flinck sai muuttaman säälipisteen pitkästä parrastaan.

Tämän päivän city-vihreät dissaavat kullankaivua omista mobiililaitteistaan, joissa on enemmän kultaa ja high tech -mineraaleja kuin mitä moni kullankaivaja koko kaivukautensa aikana löytää.

Kullankaivajan pitäisi olla vanha pitkäpartainen erämaan erakko, joka on silti turistin helposti saavutettavissa. Tämä erakko majoittuu maakuopassa tai kosteassa pressukoijassa, jossa ei ole mahdollista edes kaivukampeita kuivata. Kultaa pitäisi tuottaa teollisessa mittakaavassa, jotta toiminnan taloudellinen vaikuttavuus olisi osoitettavissa. Silti toiminnan on oltava mahdollisimman pienimuotoista ja mieluummin ei siellä missä kultaa on kaivettavissa. Kullankaivun kulttuuriperintöä olisi vaalittava matkailullisista näkökohdista jättämättä omasta olemassaolostaan tai työstään mitään jälkeä.

Samalla kun kullankaivulta vaaditaan taloudellista vaikuttavuutta, on poliittisilla päätöksillä ja lain tulkitsemisella pyritty ohjaamaan toimintaa pienimuotoisen harrastelun suuntaan. Ammattimainen

toiminta puolestaan on edellytys useille maanhaltijan peukalon alla oleville oheisoikeuksille.

Kaivoslakia uusinnut lainsäätäjät ei oikein sisäistänyt huuhdontakullan geologiaa ja prosessia. Aluekokoa pienennettiin, ja lupajärjestelmästä tehtiin lyhyt-tykkinen ja valituksille altis.

Valtaosa kullankaivajista toimii suunnitelmallisesti ja pitkäjänteisesti löytämänsä esiintymän hyödyntääkseen. Nykyinen laki teoriassa mahdollistaa tämän, mutta sen soveltaminen on osoittanut lyhyt-tykkinen lupajärjestelmän, joka toimii epäsynkrossa vahvan ympäristölupajärjestelmän kanssa, olevan valituksille altis ja mahdollistavan moitteetta toimineen toiminnanharjoittajan ajamisen taloudelliseen umpikujaan täysin mielivaltaisilla valituksilla.

Tämä ei liene ollut lainsäätäjän tarkoitus, vaikka osa lainvalmisteluun osallistuneista virkamiehistä ihan avoimesti kantanaan ilmoittikin että ammattimaisen kullankaivun soisi Lapista loppuvan.

Neljännesvuosisadan päästä kokeilin uudestaan. Ei tullut vielääkään kullankaivajan partaa. Lautakunnan kokouksessa Inarin kunnan sivistystoimenjohtaja hymyili päin naamaa ja erotusaidalla teini-ikäiset poromiehet kehittivät kaskuja movemberviiksisten NHL-miljonäärien yhtäläisyyksistä olemukseeni.

Ainoastaan oma poika kehui. Se kehui ulkonäön vihdoinkin vastaavan uravalintaani. Näytin kuulemma likaisen työn tekijältä itärajan takaa. Venäläisen tappajan näköinen mies.

Raakasin taas unelmani pois. Ne ei tahdo mua, ne tahtoo Ingalsin Lauran.

MULLISS'

Iso laiva kääntyy hitaasti

Jokunen vuosi takaperin kirjoitin siitä, kuinka suomalaisen yhteiskuntamme 'laiva' on kääntymässä, joskin hitaasti. Kuusi vuotta kultaliiton puheenjohtajana ei ole ihan viimeistä optimismin jyvää korvieni välistä vienyt, joskin lähellä sitä ollaan oltu monta kertaa. Lisäksi nämä vuodet ovat opettaneet ettei mainittu laiva, eikä meidän kullankaivajien kohtalo laivalla käänny itsestään. Sitä pitää aktiivisesti kääntää.

Taaksepäin katsoen on helppo nähdä, että koko nykyaikaisen ammattimaisen konekaivujakson 80-luvulta alkaen me kaivajat olimme laivassa matkustajina. Emme osanneet emmekä kovin voimallisesti edes pyrkinneet vaikuttamaan meidän sidosryhmiin, lainsäädännöstä ja poliittisesta väännöstä puhumattakaan. Välillisesti toki vaikutimme kullankaivusta ja kullankaivajista muodostuneen julkisen kuvan kautta. Eikä siltäkään osin kaikki ollut kovin positiivista imagonhuoltoa. Koneellisen kullankaivun ammattilaiset olivat julkisuudessa joko käräjöidessään Metsähallitusta vastaan tai suurten hipulöytöjen kautta keräämässä kateutta. Elämäntapakaisu eli varhaista nousukauttaan (liiton jäsenmäärää mittarina käyttäen) ja senkin osalta muuttamat ylilyönnit keräsivät lehtijuttujen kautta vähemmän mairittelevaa julkisuutta.

Naturan tullessa 2000-luvulla LKL hieman karrikoiden totesi, ettei se kullankaivuun vaikuta kun kaikki alueet on jo suojeltu. Jokunen lausunto taidettiin antaa, mutta aktiiviseksi vaikuttamiseksi sitä ei juuri voi kutsua. Kaivoslain tullessa saatiin sitten tosissaan turpiin. Silloinkin etukäteen aktiivisesti toimimisen sijaan aloimme toimia vasta päätöksien tullessa julki. Oltiin proaktiivisuuden sijasta reaktiivisia, eikä siinä vaiheessa enää juristeihin laitetut rahat tuoneet toivottua lopputulosta.

Viimeisten vuosien aikana on lainsäädännöllisesti tapahtunut kullankaivajien osalta paljon. Eivät juridiikan kiemurat todellakaan ole loppumassa. Kaivoslain lisäksi ovat muuttunut lähes kaikki meihin vaikuttavat lait (vesiensuojelu, rakentami-

nen jne.). Lisämutkia tuovat vielä ainakin metsähallituslain ja saamelaiden aseman määrittelyt. Sen verran on opittu, että kaikista näistä pitäisi pysyä jyvällä. Kaikkiin pitäisi yrittää vaikuttaa. Työntää jalkaa oven väliin, verkostoitua ja lobata. Puhua niille jotka laivan ruoria vääntävät, tarvittaessa heittääkään ankkuri. Työsarkaa riittää ja merkillepantavaa asiassa on se, että kaikki sidosryhmät, siis ne tahot joiden kanssa toimimme, tekevät sitä työkseen. Me olemme talkoohommissa. Jo pelkästään palaveriin osallistuminen normaalina toimistoaikana on vapaaehtoistyössä haasteellista. Pöydän vastakkaisella puolella istujat saavat palkkaa, päivärahoja ja kilometrikorvauksia. Me puolestaan otamme rokulia ja teemme vapaaehtoistyötä kulukorvausten voimalla. Se vaatii asennetta ja sitoutumista. Harvakseltaan tehty työ kuitenkin palkitsee.

Tuore kaivoslaki ei ole kullankaivun loppu. Lait on tehty muutettavaksi ja nyt vaalien alla on meillä kaikilla hyvä mahdollisuus tentata Arkadianmäelle haluavia kullankaivajien asioita. Hyvin useat nykyisistäkin kansanedustajista ovat valmiita myöntämään, ettei kaivoslain osalta kaikki mennyt niin kuin piti. Ei ollut tarkoitus tehdä luvituksesta katkonaista valitusautomaattia. Ei ollut tarkoitus tappaa kultaperinnettä. Kaikki tämä voidaan vielä korjata ja siihen vaikuttamisen aika on nyt, ja huomenna ja päivinä sen jälkeen.

Tunturissa on tilaa kullankaivulle, marjastukselle, metsästykselle ja poronhoidolle. Tilaa on myös turisteille, matkailijoille ja retkeilijöille tulevassa Geoparkissa ja sen ulkopuolella aivan turvallisesti. Sopa sijaa suo – myös kullankaivulle.

JOKKE

Petronella

TEKSTI: JOUKO KORHONEN • KUVAT: KAI J. RANTANEN JA JOUKO KORHONEN • VANHAT
KUVAT: SOLANGE VANDERMOERIN KUVA-ARKISTO, JULKAISTAAN YKSINOIKEUDELLA VAIN
PROSPÄKKÄRI-LEHDESSÄ

Viime vuoden lopulla kuulin ensi kertaa, että joku amerikkalainen seikkailijainen aikoo tulla Suomeen ja kulkea legendaarisen Petronellan reitin. Täytyy myöntää että olin erittäin varautunut ja skeptinen koko hankkeeseen. Nykyaikoina kun on niin monenlaista kulkijaa. Vaih-

doin kuitenkin henkilön kanssa muutaman sähköpostin. Kuultuani että hankkeella on rahoitus olemassa, tunsin että meidän kallankaivajien pitää suhtautua asiaan positiivisesti ja auttaa sen mitä kykenemme. Suomalaisen median kiinnostus oli suurta kutakuinkin alusta asti. Tammikuun lopulla yhteys seikkailijaan, **Jennifer O’Connellin** katkesi yhtäkkisesti.

Syy selvisi vasta aprillipäivän tienoilla: **Sylvia Petronella van der Moer** oli nyt lopultaikin oikeasti kuollut. Hänen tyttärensä **Solange** oli halunnut viettää aikaa hiljaisuudessa, siksi Jennykin oli pidättäytynyt yhteydenpidosta.

Kävi ilmi että Petronella oli viimeisenä tahoonaan kertonut haluavansa tuhkiensa ripottelutavat eri puolille maailmaa paikkoihin, jotka olivat eri elämänvaiheissa olleet tärkeitä. Osa myös Suomeen, Lapin kultamaille. Olin lopulta yhteydessä suoraan myös Solangeen, joka oli varsin varautunut kaikkiin tuntemattomiin henkilöihin. Kerroin varsin avoimesti yhdistyksemme tukevan Jennyn retkeä ainakin henkisesti sekä tarjoutuvamme talkoohengessä autamaan mahdollisissa järjestelyissä mitä Petronellan tuhkien sirotteluun tulee. Kerroin Pyyryrien palstasta, Inarin hautausmaasta ja sen uudesta ’tuhkapyrkyri’-muistomerkistä. Sovimme että Petronellan nimikyltti tullaan liittämään muistomerkkiin kallankaivajien vierelle.

Tuli kesä ja Jenny saapui Suomeen. Väri-
käs nettiblogi alkoi täyttyä mitä erilaisimpien kesäviettotapojen kuvailulla. Jenny tuntui sopeutuneen varsin nopeasti suomalaiseen kesäfestaritoimintaan ja liftaamiseen. Nuori seikkailija kulki Suomea ristiin rastiin kuin kala vedessä. Eittämättä tuli mieleen että Petronella

Petronellan toivomuksesta hänen tyttärensä Solange Vandermoer ripotteli osan tuhkasta Lemmenjoen tuntureille. Taustalla kohoavat Petronellan kukkulat.

aikoinaan oli varmaankin samantapainen kuljija. Alkuperäinen kuvitelmani karaistuneesta eräoppaasta alkoi haihtua seuratessani tämän ukulelen soittajan mutkikasta etenemistä koh- ti pohjoista Suomea.

Heinäkuun puolivälin lähestyessä Solange koki pienimuotoisen järkytyksen palatessaan miehensä kanssa koiranulkoilutusreissulta. Oven pielessä odotteli mies nuoren poikansa kanssa. Kyseessä oli Helsingin Sanomien toimittaja vaatien haastattelua. Mikäli haastatte- luun ei suostuttaisi, hän kirjoittaisi haluaman- sa jutun omin päin. Solangen osoitteen toimit- taja oli saanut ongittua Jennyltä 'auttaessaan' häntä Suomessa arkistomateriaalien etsimisessä. Jennylle toimittaja oli esiintynyt Petronel- la-asiantuntijana, mutta esitteli silti juttunsa otsikossa Petronellan amerikkalaiseksi. Ei voi kuin ihmetellä tätä arvostettua valtion tiedon- julkistamispalkinnon kahdestikin saanutta toi- mittajaa. Jutusta käy hyvin ilmi toimittajan

saaneen tylyn kohtelun vastapuolelta. Valoku- vienkin osalta on jouduttu tyytymään vanhaan SuPon kuvaan ja facebookista varastettuun äiti/ tytär-poseeraukseen.

Koittipa viimein heinäkuun loppu ja Lem- menjoen Pehkosenkurun juhlapäivä. Tällä ker- taan soittajiksi oli valikoitunut mainio *Jaakko Laitinen & Väärä Raha* -niminen pohjoissuo- malainen poppoo. Samaan aikaan Lemmenjo- elle kulkeutui myös Jenny. Niin alkoi Jennyn tutustuminen Lemmenjoen kaivajiin hieman erikoisissa merkeissä. Keskelle erämaata oli saa- punut bändi haitareineen ja kontrabassoineen musisoimaan pari päivää ja yötä, välillä kultaa kaivaen.

Mediasumutus

Tavatessani Jennyn vihdoinkin kasvotusten, hän kertoi Solangen pahoittaneen mielensä Hesa- rin jutusta niin syvästi että harkitsee uudestaan Suomeen tuloansa.

Lappilaislähtöisen laulu- ja soitinyhtye Jaakko Laitinen & Väärä Rahan loppusoiitto lännen Skietsimätuntureiden taakse painuvalle yöttömälle yölle. Vasemmalla Jarkko Niemelä, joka puhalteli vielä seuraavana aamuna; keskellä Marko Roininen, jonka soitto oli ihan hanurista sekä itse maestro balkanilaissävelmien takaa, Jaakko Laitinen.

Petronellan tytär Solange poseeraa Morgamin Kultalan kuntassaunan raunioilla äitinsä huivi päähän kietaistuna.

Oikealla klassikkokuva Petronellasta saman saunan ovelta. Kuva julkaistu Mauno J. Pyhtilän teoksessa "Balladi kauniista Petronellasta, Lemmenjoen legenda" (Karisto 1993, toinen painos 2008).

Heinäkuun lopulla median kiinnostus lisääntyi entisestään kun julkisuuteen oli putkahtanut tieto jonka mukaan Petronellan tytär Solange aikoi itse tulla ripottelemaan äitinsä tuhkut Lemmenjoelle. Sain viimeisellä viikolla päivittäin puheluita eri toimittajilta. Joku kysyi yksityiskohtia muistotilaisuuden järjestelyistä ja toinen pyysi suoraan kuvausryhmälleen pääsyä mukaan "Lemmenjoen hautausmaalle" kuten eräs toimittaja virheellisesti suunnitelmaa luonnehti.

Suostuttelin Solangea kuitenkin sähköpostitse ja sain lupauksen että hän todellakin tulee alkuperäisen suunnitelman mukaisesti. Viimeisenä iltana Lemmenjoen kämpälläni päädyimme Jennyn kanssa siihen, että olisi parempi laittaa julkisuuteen hetkeksi väärä tieto Solangen tulosta, joko väärä päivämäärä tai tieto ettei tule lainkaan. Yritimme illalla saada nettiyhteydet sille mallille että Jenny olisi voinut tiedon välittää blogissaan maailmalle, mutta emme onnistuneet. Seuraavana aamuna (maanantain) jokiveneessä istuen kirjoitin LKL:n facebook-

sivulle yhden rivin: "Virallisen tiedon mukaan Petronellan tytär ei ole tulossa Suomeen."

Tämä riitti, iltapäivällä viedessämme Vilmaa mummolaan, sain pari puhelua. Ensimmäinen Lapin Kansasta ja toinen STT:ltä. Illalla uutinen oli jo useamman sanomalehden nettisivuilla. Tiistaina kun ajoimme kohti Ivalon lentokenttää mennessämme Solangea vastaan, uutisoi Lapin Radiokin että Petronellan tytär ei tule Suomeen. Sellainen on Somen voima.

Odotin kohtaavani varautuneen hienostorouvan San Fransiscosta, joka todennäköisesti katselisi nenänvartta pitkin nuhjuista autoani ja paikallista hotellia johon olimme häntä viemässä. Nämä luulot pyyhkäistiin pois muutamassa sekunnissa. Solange käveli ripein askelein, selvästi ulkoilmaelämään tottuneena. Pa-

hoiteli sitä että vaatteensa varmasti haisevat hevoselle kun oli juuri tulossa hollannista ratsastuskilpailuista. Koko matkan lentokentältä Inarin Kultahoviin puhe pulppusi iloisena. Välillä maisemia ihaillen, välillä joku viittaus äitiinsä.

Matkalla pysähdyimme hetkeksi Ivalon vanhan matkailuhotellin pihalla. Osoittelin vanhan osan toisen kerroksen hotellihuoneita kertoen, että jostakin noista huoneista poliisi haki äitisi ja matka pois Suomesta alkoi. Hotellihuoneen olimme varanneet LKL:n nimellä, kertomatta varsinaisen yöpyjän henkilöllisyyttä. Sisäänkirjautuessa Solange tyrkytti passiansa virkailijalle, joka kertoi ettei se ole tarpeen. Solange totesi asian olevan hieman paradoksaalista, johon minä puolestani lisäsin että tällä kertaa yhdistyksemme maksaa hotellikulut. Naurunpurskahdusten laannuttua kertosimme seuraavan päivän suunnitelman ja erkanimme tahoillemme.

Tuhkien ripottelu

Keskiviikkona matkasimme autolla Inarista Lemmenjoelle. Nousimme jokiveneeseen kauniin loppukesän aamun jo lämmentyä. Jokimatalla yksinäinen telkkä lensi veneemme edellä kilometrikaupalla. Sanoin Solangelle että siinä äitisi reinkarnaatio meitä johdattaa kohti kultamaita. Hetken päästä kalasääski kaarteli jo-

kikanjonin yllä. Lemmenjoki tarjosi matkalaisille parastaan.

Kultahaminassa nousimme mönkijöiden selkään. Solange vastahakoisesti taakse ja minä ajamaan. Hän kertoi ajavansa paljonkin mönkijällä viinifarmillaan Kaliforniassa. Viininviljely tapahtuu rinteillä jossa ajaminen on haastavaa, kuten Hengenahdistuksen nousussakin. Noin 50:n sienen bongauksen jälkeen saavuimme Morgamin Kultalaan. Paikalle oli tupsah-
tanut muutama paikallinen kullankaivaja, joihin ei näköjään some-sumutus tepsii. Esittelimme alueen rakennuksia ja historiaa. Paikallistimme 50-luvun turvekattoisen saunan jäännökset ja otimme muutaman valokuvan Solangesta (vrt. ”se” kuva Petronellasta) kuvitteelliseen saunan oveen nojaten.

Kävimme Pellisen laen päältä ihailemassa maisemia ja paluumatkalla Petronellan kukkuloiden asettuessa taustalle, Solange ripotteli äitinsä, Petronella Antoinette van der Moerin tuhkat tunturin tuuleen. Petronellan nimestä on julkisuudessa monta muotoa. Nimen Sylvia hän otti itse käyttöön täysin kaupallisiin näkökohdin: oli helpompaa myydä lehtiartikkeleita amerikkalaisiin lehtiin nimellä Sylvia, kuin jollakin ulkomaalaiselta kuulostavalla Petronellalla. Vanhemmalla iällä tuttavapiirissä hänet tunnettiin nimellä **Annick**, lyhennetty-

Petronellan tytär Solange Vandermoer ja LKL:n puheenjohtaja Jouko Korhonen Inarin hautausmaan Pyrkyreitten palstalla asettamassa Petronellan muistokiveä tuhkauurnien muistolehdon Emäsuonimuistomerkkiin.

Petronellan jäljillä kulkenut amerikkalainen seikkailijana Jennifer O'Connel esittää Lemmenjoella säveltämänsä kappaleen "Return" Petronellan muistotilaisuudessa Inarin hautausmaan pyrkyyreitten palstalla. Oikealla Solange Vändermoer, vas. Jennifer O'Connel.

nä varsinaisesta nimestä Antoinette.

Palatessamme Jenny ja Solange valitsivat puron varresta sopivan kiven Inarin tuhkapyrkyrien hautamuistomerkkiä varten. Kivi otettiin paikasta, jossa on varmaankin pyykkiä pesty jo kultaryntäyksen alussa. Kenties Petronellakin on tuolla kivellä aikoihin seisonut.

Illalla oli vielä pientä jännitystä ilmassa siitä, onko hautausmaalle kuitenkin tullut lehtimiehiä mehukkaan jutun toivossa. Ei ollut. Meitä oli oma porukkamme, kymmenkunta kullankaivajaa. Pidimme omatekoisen muistohetken, varsinaisia puheita ei suuremmin pidetty, muutamia kiitossanoja kuitenkin. Jenny esitti muutaman päivän ikäisen laulunsa "Return", joka yhdistää hie-

nolla tavalla Petronellan tarinan, Jennyn seikkailun sekä meidän kullankaivajien sielunmaiseman. Laulun lopussa piirtyy kullankaivajien uusi sanoma: "Vielä tästä me noustaan! Petronellalle tehty laulu ja pikku prinssin säkeet:

”katson sinua tähtenä taivaalla”, harras tunnelma, tuskin kenenkään silmäkulmat pysyivät kuivina.

LKL 65 v.

Torstaina vaskailimme Kullankaivajain mestaruuskilpailut Tankavaaran areenalla. Kilpailupäivän viimeistä erää ehtivät seuraamaan myös ulkomaiset vieraamme. Jennyn ja Solangen läsnäolo vaskausmontulla jäi useimmalta huomaamatta.

LKL:n 65-vuotisjuhlat alkoivat Nugget-saluunassa kullankaivukentän ajankohtaisilla asioilla. Viimeisten vieraiden joukossa sisään tulivat Jenny ja Solange, jonka läsnäolo oli yllätyksekseni pysynyt varsin hyvin salassa. Tilaisuuden ainoa median edustaja, nuori Lapin Kansan naistoimittaja oli puolivahingossa istutettu VIP-pöytään. Ja kuinka ollakaan istumajärjestys sattui menemään niin että Solange istui juuri tämän toimittajan viereen. Muutamia ikuistamisen arvoisia ilmeitä pöydässä näkyi...

Edunvalvontapäällikkömme **Antti Peroni** kertasi kullankaivajien tilanteen, missä ollaan ja miten siihen on tultu. Vastauspuheen vuoro tuli tällä kertaa pääkallopaikalta Arkadianmäeltä kansanedustaja **Heikki Autton** toimesta. Paljon on Heikki tehnyt kaivajien eteen ja vielä lupaili jatkossakin meidän asiaa siellä edistää, hyvä niin.

Välinumerona kuulin Jennyn suusta ikimuistettavan suomenkielisen version Lapin Tangosta sekä jo aiemmin mainitun ”Return”-kappaleen, johon olin rustannut kiireellä suomenkielisen käännöksen Jennyn toivomuksesta, oikein pöytiin paperille printattuna.

Lopuksi minulla oli kunnia esitellä vieraamme. Yritän siteerata itseäni tuolta illalta:

”Tapasin tiistaina erään naisen. Hän kertoi äitinsä joskus keränneen erilaisia marjoja ja tehneen niistä piirakan johonkin kullankaivajien kokoukseen. Tuosta tapauksesta on nyt 65 vuotta. Lopun varmaan arvaattekin: tuo kokous oli LKL:n perustamiskokous vuonna 1949 ja tuo nainen oli Petronella. Hyvät naiset ja herrat, toivotan tervetulleeksi kunniavieraamme suoraan Kaliforniasta, Solange Vandermoer”.

Aplodien lopulta laannuttua LKL:n hallitus päätti kutsua Petronellan postuumisti liiton kunniajäseneksi. Pöytälipun lisäksi Solangelle lahjoitettiin **Tytti Bräysyn** suunnittelema ja valmistama Petronellan kukkulat -kaulakoru. Humoristisesti Solange hehkutti lopulta itsekin saaneensa kukkulat, viitaten äitinsä muodokkaampaan ruumiinrakenteeseen. Juhlat jatkuivat syömisellä ja kahvittelulla. Valtaava täytekkua aloittamaan pyysin tietenkin kunniavieraamme Solangen. Hän laittoi ensimmäisen palan kuitenkin minun lautaselle ja oli sitten ottamassa itselleen. Yhtäkkiä hän kysyi,

Petronella tarjoili kahvia ja leipomaansa marjapiirakkaa Lapin Kullankaivajain Liiton perustamiskokouksessa 18.9.1949 Morgamin Kultalassa Lemmenjoella.

65 vuotta myöhemmin hänen tyttärensä Solange tarjoili täytekkua kullankaivajille Tankavaarassa. LKL:n puheenjohtaja Jouko Korhonen ottamassa ensimmäistä palaa kakusta.

Solange elämänsä ensimmäisissä vaskauskisoissa Tankavaaran kullanhuhdonnan SM-kisoissa.

enemmän itseltään kuin minulta, mitä äitini olisi tehnyt? Ja vastasi saman tein, hän olisi tarjoillut ensin kaikille muille. Niinpä hän jäi siihen leikkaamaan kakkua kaikille noin 150 vieraille joita juhlassamme oli.

Illan kääntyessä loppuilleen lähdin viemään kameraani kämpppääni. Kääntyessäni katsomaan taakseeni, piirtyi sateenkaaren pää juuri

tuohon juhlahuoneistoon, Tankavaaran Nugget-ravintolaan. Siellä se todellinen Lapin kulta-aarre on: 150 kullankaivajaa juhlimassa kunniavieraineen.

Lauantaina koittivat varsinaisten kullanhuhdonnan SM-kisojen kilpailusarjat. Kaikkien yllätykseksi saimme perinnesarjaan muutaman uuden kilpailijan: Jenny, Solangen ja vielä Jennyn ystävän, **Markin**. Menestys ei vielä tässä kisassa ollut erityisen mairitteleva, mutta aitoa harmitusta oli Solangen eleissä, kun hän joutui 'kesken' kilpailun jättämään areen

nan muiden menojen ja illalla häämöttävän kotimatkan painaessa päälle.

Vuoden 2016 kullanhuhdonnan maailmanmestaruuskisat ovatkin jo kohta ovella. Silloin suuntaamme kohti Kaliforniia, tiedä vaikka tapaisimme uudestaan van der Moerin naisia.

Balladi Lemmenjoen Petronellasta, Petronellan myöhemmät vaiheet

TEKSTI: JOUKO KORHONEN • KUVAT: SOLANGE VANDERMOERIN
KUVA-ARKISTO, JULKAISTAAN YKSINOIKEUDELLA VAIN
PROSPÄKKÄRI-LEHDESSÄ

Yhteisten muutaman päivän aikana Solangen tarinoista mieleen piirtyi kuva Petronellasta hieman erilaisena, mitä lehdistä ja kirjoista lukemalla oli ehtinyt muodostua. Tultuaan karkotetuksi Suomesta, Petronella muutti Tanskaan ja opiskeli Kööpenhaminan yliopistossa journalismia.

Muutamaa vuotta myöhemmin hän asui Ranskassa lähellä Pariisia, jossa meni naimisiin näyttelijän kanssa. Tästä liitosta syntyi tytär Solange. Elämä oli värikästä Solangen isän ol-

lessa tunnettu näyttelijä Ranskan valtion teatterissa Theatre se Comedie-Francaisessa. Liitto ei tosin ollut kovin pitkäikäinen. Sitten Petronella sai töitä eri maiden lähetystöistä. Tässä työssään hän oli omimmillaan, sai tavata uusia ihmisiä, olla sosiaalinen, järjestää juhlia jne. Juhlien yhteydessä Petronellan kokkaustaidot, Lemmenjoen kullankaivutarinoista poiketen, saivat laajalti tunnustusta. Petronella opetti myös tyttärestään varsinaisen gourmetkokin ja kulinaristin.

Kuvalle oli julkaisulupa
ainoastaan painetussa
Prospäkkärissä
nro 3/2014.

*Petronella lukion viimeisellä luokalla, 1940-luvun
alkua.*

Kuvalle oli julkaisulupa
ainoastaan painetussa
Prospäkkärissä
nro 3/2014.

Petronella pienen Solange-tyttärensä kanssa 1955.

Työn mukana muutettiin maasta toiseen. Aina uuteen maahan saavuttuaan Petronella opiskeli ahkerasti uutta kieltä ja vaati myös Solangea sitä käyttämään. Samoin hän järjesti suhteillaan Solangelle töitä jo varsin varhain. Roomassa he asuivat eläintarhan lähistöllä. Niinpä Petronella marssi tyttärensä kanssa eläintarhan johtajan pakeille ja puhui saman tien tyttärensä eläinten ruokintaa hoitamaan.

Vesi oli elementtinä heille erittäin tärkeä. Aina uuteen paikkaan muuttaessa pyrittiin siihen että asunnosta näkyy vesistö, meri, järvi tai joki. Vain yhden kerran, asuessaan Wienissä, ei asunnon lähistöllä vettä ollut. Tässä tapauksessa kulkeminen kaupungille hoidettiin niin että reitiksi valikoitui eräs puisto, jossa oli suihkulähteitä. Näin tuli tuttu ja turvallinen vesielementti hoidetuksi päivittäin.

Mauno Pyhtilän kirja oli Petronellalle tuttu. Jollakin tavoin he saivat tietää että kirjan hollantilaiseen käännökseen on alku- ja lopputeksteihin lisätty tarinaa jota ei alkuperäisessä suomalaisessa kirjassa ole lainkaan. Tämän johdosta **Arnold Pieterseä** ei perheessä arvostettu kovinkaan korkealle. Petronellan kerrotaan lukeneen kirjaa tuhautelemalla tuon tuostakin ”nonsense ... not true”.

Petronella oli myös tietoinen Oulun teatterissa esitetystä Petronella-musikaalista. Häntä oli pyydetty kunniavieraaksi musikaalin ensi-iltaan, johon hän ainakin puolivakavissaan harkitsi tulevan. Suurin syy kieltäytymiseen oli hänen Hollannissa asunut sisarensa, joka kielsi jyrkästi kaiken yhteydenpidon Suomeen, jouduttuaan toimimaan kilpenä julkisuuteen. Kotimaassaan Hollannissa Petronella vieraili säännöllisesti, mutta ei siis Suomessa koskaan karkotuksensa jälkeen.

Elämänsä viimeisinä vuosina Petronella kärsi muistisairaudesta. Solangea siteeraten hän fokusoitui vanhoihin asioihin. Hän alkoi kertomaan yhä useammin Suomen Lapista ja ensimmäistä kertaa sota-ajasta. Aikaisemmat tiedot sodan tapahtumista Solange oli kuullut Petronella sisarelta ja enolta. Koko perhe oli toiminut Hollannin vastarintaliikkeessä. Petronella oli nuorena naisena kuljettanut polkupyörällä vastarintaliikkeen viestejä paikasta toiseen. Olipa hänen peräänsä kerran saksalaissotilas ampunutkin aiheuttaen toiseen käteen ampumahaavan. Tätä arpea ei Petronella koskaan suostunut plastiikkakirurgilla korjauttamaan vaikka siihen mahdollisuudet olikin. Sodan ajalta jäi Petronellan mieleen ikuisiksi ajoiksi erittäin syvä saksalaisvastaisuus. Suomesta karkotuksen pahin asia oli lehtikirjoittelu jossa häntä, saksalaisvastaisuuden perikuvaa epäiltiin saksalaisten agentiksi. Aivan elämänsä loppuun saakka Petronella ei suostunut käyttämään saksalaisia tuotteita, eikä sallinut Solangenkaan niitä hankkia.

Vastarintaliikkeessä toimi eräs toinen naishenkilö, joka käytti Petronellan henkilöllisyyttä. Tapa oli kaiketi jossain määrin yleisestikin käytössä, esiintyminen väärällä henkilöllisyydellä saattoi olla hyödyllistä mahdollisen kiinnioton tapahtuessa. Tästä lieenee peräisin myös se sekaannus, joka johti vuoden 2000 aikana uutisointiin Petronellan kuolemasta. On hyvin mahdollista, että 'väärä' Petronella päätti silloin maallisen vaelluksensa ja tämä uutinen kaikui Suomeen asti. Oikea Petronella oli silloin täysillä työelämässä, asuen New Yorkissa. Viimeisinä työvuosinaan Petronella toimi varainhoitajana eräälle miljonäärille, koordinoiden varojen sijoittamista ja osoittamista erilaisiin hyväntekeväisyystarkoituksiin.

Kuvalle oli julkaisulupa
ainoastaan painetussa
Prospäkkärissä
nro 3/2014.

Petronella 60-luvun alussa Italian Triestessä.

Kuvalle oli julkaisulupa
ainoastaan painetussa
Prospäkkärissä
nro 3/2014.

Vanhemmalla iällä (kuvassa 85 v.) Petronellasta käytettiin puhuttelunimenä "Annick", lyhennettynä Antoinettesta.

TEKSTI: AARNE ALHONEN

KULTAMIES JOMPPANEN

Kesällä 1974 vaimo teki kohtalokkaan ehdotuksen: ”Menään Lappiin, siellä näkee kauas.”

Inarin kirkolla painoin jarrua; viitassa luki Lemmenjoki. Tie päättyi Njurgalahteen. Sieltä **Juhani Jomppasen** Nuoli-vene vei meidät Kultahaminaan, josta alkoi hikinen marssi ylös Hengenahdistuksen nousua. Mäen päällä luki petäjän kylkeen naulatussa harmaassa laudassa KULTAMIES JOMPPANEN. Morgamojan törmältä avautui henkeäsalpaava maisema. Jyrkän rotkon pohjalla kohisi kultapuro, vihreää rehevyyttä täplittivät kullanväriset sorapaljastumat, vastarannan horisonttiin piirtyivät Petronellan kukkulat. Astuimme rohkeasti sisään hämääseen turvekammiin, jossa kohtasimme **Antti Jomppasen**, Kultamiehen. Antin opastamina vaskasimme muutaman hengettömän hipun ja granaatin sirun. Olin koukussa.

Kävin kotona kääntymässä. Muutaman viikon kuluttua palasin tuttuun turvekammiin ja sanoin Antille: ”Tulin sulle rengiksi.” Kun tuliaisviinat oli juotu, sanoi Antti:

*Antti tupakkatauolla turistien seurassa
1975. Kuva: Esko Keski-oja*

”Sinä nukut tuossa, sorkat ei saa olla minun suussa.” Kammin peränurkassa yhtyi kaksi raa-
kalaudasta lyötyä ritsiä. Pääst vastakkain nukut-
tiin porontaljoilla, pusero pään alla. Parissa vii-
kossa tehtiin muutaman kuution monttu, poh-
jakallion rakosista kaiveltiin ruokalusikoilla
tumman kuoren peittämiä lutikkahippuja.
Kultaa saatiin kymmenisen grammaa. Antti
muisteli 40-luvun lopun kultakuumeen vuo-
sia, näytti rinteeseen nousevan ”miljoonamon-
tun”, josta kertoi ”velipojan kansa kaivelleensa
puukonkärjellä kallionkoloista varttikilon kul-
taa yhtenä iltapäivänä”.

KULTATURISMIA

1970-luvun loppupuoli oli kultamatkailun
nousun aikaa. Morgamojan rinteet olivat kir-
javina Jomppasten jokiveneitten tuomista tur-
risteista. Antti opetti vaskausta pientä maksua
vastaan. Kassakaapin virkaa toimitti hengettö-

män matkaradion patterikotelo, jonne setelit
säilöttiin.

Matkailijoita oli kaikilta mantereilta. Vä-
rikkäästä porukasta erottuivat isojen firmojen
seurueet. Mieleen on jäänyt erään pörssiyhti-
ön jokasyksyinen ruskaretki, arvokkaan näköi-
siä herroja, etujoukossa raskaalla laukulla va-
rustettu viinankantaja, jonka juomat eivät An-
tille kelvanneet: ”Minä odotan seeffiä, se ruu-
kaa tulla viimeisenä ja sillä on parhaat juomat.”
Ja tulihan se julkisuudesta tuttu vuorineuvos
laatuviskeineen.

Kerran syyssateisena päivänä hämmäste-
limme erään miesjoukon asuvalintaa: kiiltonah-
kaiset pikkukengät, muodikkaat popliinitakit,
kuin miestenmuotikuvastosta. General Motor-
sin korkeinta johtoa, selitti Juhani Jomppanen,
joka isännöi herraseuruetta. Halusivat välttä-
mättä vaskata. Lapioiden maata vaskooleihin ja
lipsautin taskustani sekaan muutaman lutik-
kahipun. Juhani ei pannut suolausta pahakseen.

Aarne Alhonen ja Antti Jomppanen putsaamassa Morgamojan pohjaa kullasta syyskuussa 1979. Kuva: Taisto Hietamäki

Antti turvekamminsä edessä 1980. Kuva: Matti Lång

Antti ja "italialainen likka" 1990. Bella tsau! Kuva: Aarne Alhonen

KIELIVIRTUOOSI

Iso osa turisteista oli muualta kuin Suomesta. Elekielellä pärjailtiin. Antin suomenkieli oli rikasta ja ilmeikästä, sivistyssanojen käyttö suorastaan luovaa. Kun turisti löysi jalogranaatin, tokaisi Antti: "Tähän voisi tehdä biljardihionnan." **Hoppu-Väinön** maastokelpoisuutta Antti ylisti: "Hyvin pärjää mettässä, vaikka on protestijalka." Välähdys silmissä paljasti, että improvisointi oli harkittua.

Kerran Antilla oli niin salaista adsiaa, että hän kysyi minulta: "Puhummeko englantia vai platinaa?" Suomeksi hän sitten kertoi, että kaimukaveri oli ryöstänyt setelit kassakaapista ja paennut Kultahaminan suuntaan. Myöhemmin kuulin, että Juhani oli napannut konnan kiinni Njurgalahdessa.

Yliluonnollista tiedonkulkua, kuuluisa puskalennätin.

SAAMELAISUUS

Kammiin poikkesi joskus joku Antin kaveri, **Hetta-Uula** tai **Ranttilan Niila**. Kuulumisia vaihdettiin oudolla kielellä, josta ymmärsin sanan sieltä, toisen täältä. Saamelaisuus oli

Kammissa karttaa tutkimassa. Vas. Pertti Paloheimo, Aarne Alhonen, Martti Huhtamäki, Antti Jomppanen 1985. Kuva: Tunteaton

luontevaa, eikä etelästä tulleitten kullankaivajien ja paikallisten ihmisten välillä ollut riitoja; asumattomassa kairassa kaikki tarvitsevat toisiaan. Njurgalahden saamelaiskylä sai huomattavia tuloja majoittamalla ja kuljettamalla kullankaivajia ja kultamatkailijoita. Elinkeinot tukivat ja rikastuttivat toisiaan.

Nyt on saamelaisuus politisoitu. Saamelaiskäräjillä valtaa käyttävät pororuhkinaat väittävät, että kaikki muu elinkeinotoiminta valtionmailla Lapissa on kiellettävä, koska se haittaa saamelaisten kieltä ja kulttuuria. Virkakunta ja lainsäätäjät myötäilevät saamelaisliitin näkemyksiä ja ovat valmistelleet ja säätäneet lain, jolla ammattimainen kullankaivu Lemmenjoella lopetetaan.

Kuvittelen mielessäni Antin kommentin: ”Joutavaa värkkäilyä; platinankielellä etnisen konfliktin lietsontaa.”

ELÄINTARINOITA

Antti oli vanhan ajan vilkkusilmä, tarinaniski-jä. Karhuista, kotkista ja korpeista riitti muisteluksia. Luomakunnan pienimpienkin tavat tunnettiin. ”Muurahaiset ruukaavat mennä kuudelta nukkumaan” tai ”sadepäivinä kimalaiset eivät ole hommissa, juovat käynnyttä mettä

ja pörräävät maassa kännissä.” Kun kaupunkilaisturisti säikähti sammakkoa, sanoi Antti, että ”me syömme niitä, rouva ruukaa laittaa niitä aamiaiseksi” osoittaen vaimoaani. Kun turistipoika kysyi purovedessä jäähdytyksessä olevasta suolakalasaavista, tokaisi Antti: ”Älä mene sinne, se on rokotiilien ruokintapaikka.”

Myyränpaistojuttu on paikallinen legenda. Kerran Antti palasi lomareissultaan ja törmäsi turistiporukkaan, joka tulisteli Antin puupaikalla. Vaivalla kerätyt saunapuut

oli poltettu. Porukka istui piirissä nuotion ympärillä, tikuissa käristyivät makkarat, avatut olutölkit odottivat vieressä.

Antti seivästi keppiin jokunen päivä sitten nitistämänsä myyränraadon ja työnsi otuksen makkaroiden lomaan paistumaan. ”Kun turkki lehahti tuleen, säntäsivät turistit kauhuissaan pakoon.” Makkarat ja kaljat jäivät Antille.

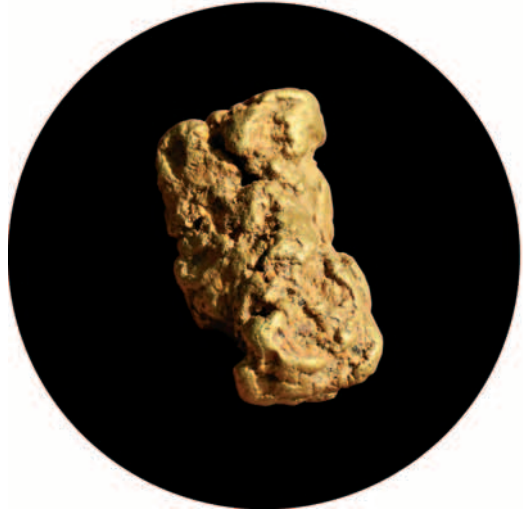
VASTAVIERAILU

Ovikello kilahti kotonani Hollolassa joskus marraskuisena päivänä 80-luvulla. Antti seisoi rapussa: ”Minä tulin nyt ja aion olla viikon.” Olin flunssainen, mutta se ei Anttia haitannut. Kun vaimoni tuli töistä, sanoi Antti, että ”Arskan on jäätävä lepäämään, mutta minä voin lähteä vaimon kanssa ravintolaan juomaan rommia.” Viikko vierähti, esittelin Antille kultaseppäkaveritani, lepäilimme, saatoimme Antin Lahden rautatieasemalle, josta matka jatkui Helsinkiin ja ties minne.

90-luvulle tultaessa Antin vauhti alkoi hiipua, tiemme kohtasivat satunnaisesti Morgamilla tai Puskulla. En enää muista, kuka yhteisistä väärteistämme minulle joskus ilmoitti, että ”Anttikin sitten kuoli.”

TEKSTI JA KUVAT: KAI J. RANTANEN

21,4-grammainen isommushippu Bizebáze Palsilta

Sotajoen tien varresta soitettu päät-
kivä puhelu huonojen yhteyksien
taakse Lemmenjoen Jäkäläpäähän
jätti monta asiaa arvoitukseksi,
mutta se oli selvää että kultaa oli
löytynyt. Liiton toiminnanjohtaja sopi soitta-
jan kanssa tärskyt Laanilan Savotta Kahvilaan,

vaikka vielä seitsemännekin katkenneen pu-
helun jälkeen jäi epäselväksi kenen kanssa. Hi-
pun kokokin jäi jonnekin välille roikkumaan.

Kultahaminassa mysteeri alkoi jo vähän
aueta, kun tuore paikallislehti Inarilainen uu-
tisoi 21,6-grammaisen hipun löytyneen **Erkki
Holapan** valtaukselta Palsiojalta.

Muikeita miehiä pohjanmaalta Savotta Kahvilassa. Erkki Holappa (vas.) ja Karhu-hipun löytäjä Arto Kunelius.

Savotta Kahvilassa odotti muikeita miehiä, ja Holapan Erkin ja **Arto Kuneliuksen** kanssa jututellessa antoisa kultamonttu tuli kaivettua uudestaan pohjia myöten.

Hippulöytö kuin liiton mainoskampanjasta

Löytäjä oli Arto Kunelius Reisjärveltä, ja löydettyä 21,6 grammaa painanut hippu oli löytynyt heti ensimmäisen työpäivän toisesta lapiollisesta 17.8.2014. Edellisenä kesänä kaivukokemusta oli kertynyt huikeat kaksi päivää.

Toisin kuin paikallislehti Inarilainen 20.8.2014 uutisoi, isommushippu löytyi Lapin Kullankaivajain Liiton Bizebáze Palsi -jäsenetvaltaukselta, eikä suinkaan Erkki Holapan valtaukselta.

Median mahti näkyi siinä, että Inarilaisen uutisoinnin jälkeen liiton Bizebáze Palsi -valtauksella kaivaneet jäsenet olivat tulleet Holapan Erkiltä kyselemään, että josko he voisivat alueella vielä viikon kaiveskella.

– Muutenhan vankan kolmen päivän kullankaivukokemuksen hankkineen Arto Kuneliuksen hippulöytö oli kuin jonkun kalliin hel sinkiläisen mainostoimiston suunnittelema liiton lanseerauskampanja; kaveri tuli viime kesänä työkaverinsa houkuttelemana pariksi päiväksi kokeilemaan kullankaivua liiton valtaukselle, ja tänä kesänä ensimmäisen työpäivän toisella lapiollisella tuli koko alueen suurin hippulöytö.

Näin meillä: Lapin Kullankaivajain Liiton jäsenyys on kultainen kädenpuristus sinulle itsellesi, mainosti toiminnanjohtaja **Rantanen** löytöä Inarilaiseen tekemässään oikaisujutussa.

Jäsenetvaltaukset ovatkin liitolla eräänlainen sisäänheittotuote. Kun yhteiskunta on halunnut vääntää byrokratiaruuvia tiukemmalle ja lypsää kullankaivajalta hinkillisen erilaisia maksuja, on entistä suurempi joukko entisiä valtauksenhaltijoita ja uusia Lapin kultaperinteestä kiinnostuneita harrastajia todennut helpommaksi jättää hallinnollisten huolien ja murheiden kantamisen liiton vastuuhenkilöil-

le, ja keskittyä itse elämyksien etsimiseen ja onnenhetkien kokemiseen liiton valtauksilla, kuvaili Rantanen liiton jäsenetvaltausten luonnetta Inarilaisessa. Uusia jäseniä yhdistykseen tulee 300–400 henkeä vuodessa, nyt jäsenmäärä on jo 4000 paikkeilla.

– Kaivuraporttien mukaan liiton hallinnoimilla valtauksilla käy sellaiset 600–1000 henkeä kaivukaudessa. Toiminta valtauksilla on innostunutta ja asiallista; siinä saadaan hyvin aloittelijatkin sosiaalistettua vanhan, paremman kaivoslain hengen mukaiseen kullankaivuperinteeseen.

Työkaverin matkassa kultapuroille

Holappa ja Kunelius työskentelevät samassa firmassa Pohjanmaalla, ja Kunelius oli kiinnostunut Nuuskamuikkusen oloisen miehen kultajutuista.

Lapissa Kunelius oli kulkenut ennenkin – Pidä Lappi siistinä -projektin talkoissa Käsivarressa, Saariselällä ja muuallakin Inarin alueella sekä metsällä – mutta että jonnekin Jumalan selän taakse kultahommiin... Sitä oli vaimo ollut kovasti vastaan.

Koko talven Kunelius oli vannottanut, että ilman häntä Holapalla ei olisi asiaa Lappiin läheteä.

– Voi olla, että vaimollakin nyt mieli muuttuu, kun tipautan hipun putkesta keittiön pöydälle, virnistää Kunelius.

Holapalla kultakesiä on takana 16.

– Puolikko-oja, Katramorostonoja ja So-tajoen latvahaarat. Niillä seuduilla olen hengittämiä tonkinut, ja siksi olen nyt viitisen kesää kaivanut liiton valtauksilla, lähinnä Palsilla, kuittaa Holappa suorasanaisesti kultahistoriansa.

Viime kesänä miehet painuivat liian syväle, pariin metriin. Vaskoolin pohjalle kertynyt kulta oli aivan hengetöntä pölyä.

Holapan Nalleksi ristimä 21,4-grammainen tuli noin metrin syvyydeltä Palsin törmästä valtauksen alarajalta. Erityisen mielenkiintoiseksi löydön tekee se, että se löytyi saman

Isommushippu kullankaivajan känsäisessä kourassa on klassikkokuva. Arto Kuneliuksen 21,6-grammainen isommuks löytyi liiton "Bizebazé Palsi"-valtauksella toisesta lapiollisesta, eikä känsiä ehtinyt tulla.

aarin alueelta kuin **Matti Kurkisen** metallinpaljastimella vuonna 2011 löytämä 16,3-grammainen Roka-hippu.

– Kyllähän siinä alkoi rännit liikkumaan alavirtaan, kun muut paikallaolijat näkivät hipun, nauravat Holappa ja Kunelius.

Aluksi leirissä oli kylläkin luultu, että yksin rännille mennyt vasta-alkaja oli lyönyt hakulla jalkaansa, kun Kunelius oli huutanut kuin puukossa hipun löydettyään.

– Kyllä sen heti kultahipuksi tunnisti, viimeistään kun otin sen rännin pohjalta käteen, tuumaa Kunelius, joka oli jo kotona kalibroinut punnituskättään käyttämällä kiväärin lyijyluotia vertailukohtana.

Hippu kuin koru

Nalle-hippu oli löytyessään kesän suurin, ainakin julkistetuista, ja suurin Palsin alueelta löydettyistä.

Perinteisestihän kaivajat kylläkin löytävät kesän suurimmat hiput kaivukauden lopuksi, ja haastattelua tehtäessä oli kesää vielä jäljellä – eikä kaikilla ole välttämättä tarvetta tai halua löydöistään tiedottaakaan.

Nalle-hipullekin kävi kuten niille usein käy. Se painoi löydettyään 21,6 grammaa, mutta hypisteltäessä ja käpisteltäessä laihtui 21,4-grammaiseksi. Ilmiö johtuu siitä, että kuivues-

saan hipun koloista irtoaa sedimenttejä ja pinnasta haihtuu adheesioveettä.

Kuneliuksen hippu on nätti kuin koru; oikein markkinoituna puhutaan jonkinlaisesta nipusta tonnin seteleitä, harvinaisuusarvo huomioon ottaen grammahinta voi olla jopa kymmenkertainen kullan maailmanmarkkinahintaan verrattuna.

Kunelius kylläkin itse arveli, ettei tule koskaan niin sippiin lentämään, että alkaisi löytöään rahaksi muuttamaan.

– Tämmöisiä pieniä kokemuksia, niitä pitää elämässä aina hakea, tuumaa lopuksi Kunelius, jota ei varmaankaan tulevaisuudessa enää pidä mikään pois kultapuroilta.

– Erkki kylläkin sanoi muka suivaantunee-na, ettei aio enää koskaan ottaa minua matkaan.

Kultamieshuumoria

Kuneliukselle Holappa sanoi laittavansa hipun varmaan talteen vaunuunsa, josta kävi sen mukamas aina penkomassa näytille, kun kiinnostuneet kollegat halusivat hipun nähdä.

Todellisuudessa hippu keikkui koko viikon Holapan pusakan rintataskussa.

Vielä suurempia humoristeja olivat tahot, jotka laittoivat heti kohta hipun julkistamisen jälkeen liikkeelle huhun, jonka mukaan liiton toimihenkilöt olisivat käyneet sen valtaukselle suolaamassa jäsenistön löydettäväksi.

Isot hippulöydöt laittavat aina mainioita juttuja liikkeelle, mutta ihan selvennykseksi todettakoon, ettei liitolla ole tarvetta tai tapana suolata valtauksiaan.

Allah, tai kuka lie, antaa jokaiselle ansioittensa mukaan.

22,22 gramman unelma. Näyttää kotkalta, mutta on Eila unelma Elsaajalta.

Eilan unelma

Reilun kuukauden kerkesi **Arto Kuneliuksen** 21,4-grammainen Nalle-hippu keikkua Palsiojan alueen kärkituloksena, kun Palsintien varresta tuli seuraava pätkivä kännykkäkutsu hippukahveille. Liiton naapurina Elsaajalla ahkeroiva **Eila Heikkilä** oli löytänyt unelmansa.

Hillajänkiltä kultamaille

22,22-grammainen ”Eilan unelma” -hippu tuli Heikkiselle ennakkolahjana myöhään syntymäpäivän aattoiltana 24.9.2014.

– Minulla oli aina unelmana, että kun pääsen eläkkeelle, niin sitten alan kaivaa kultaa, kertoo Eila hippukahveilla Heikkilöiden kotarakennelman lämmössä Elsaajalla.

Kutturantien varteen on viikolla tuiskunnut jo ensilumi, ja Heikkilät ovat samalla purkamassa leiriään talvisäilöön kääntääkseen seuraavana päivänä auton kesärenkaat kohti Parolaa. Elsaajan leiriin lähdettiin heti, kun lastenlapsilla koulut loppuivat, ja nyt on takana Eila Heikkisen yhdestoista kesä kullankaivajana.

35 vuotta Eilalla oli tapana kulkea kesäisin ystävänsä luona Lompolossa hillastamassa. Yksi päi-

vä hillakaudesta pyhitettiin levolle. Näinä lepopäivinä maakuntaa kierrellessä tulivat kultamaatkin tutuiksi. Ensikosketuksen kullankaivuun Eila sai **Tunturin Supin** luona Nenosenojalla, jossa hän vieraili teltan kanssa turistina.

Kun eläke lopulta vuonna 2004 koitti, tuli Eila telttoineen liiton valtauksille Palsille. Jostakin ojan penkalta löytyi käyttöön vanhat puurännit.

– Sen jälkeen ei ole minulla ollut helppoa, nauhrauttaa vieressä **Heikki Heikkilä**, joka puolestaan on kulkenut 50-luvulta saakka metäreissuilla Lapissa – enimmäkseen juurikin Kutturin lähiseuduilla.

– Jouduin pakosta lapioimaan – ja sitten kaikki talvet rännejä ja muita kaivuvälineitä rakentelemaan, Heikki lisää muka vakavissaan.

Eilan Kulta

Yhdellä tammikuisella liiton kultaristeilyllä oli seminaaritalon seinällä silloisen kaivosviranomaisen TEM:in tulostama suuri kartta, johon oli merkittynä kaikki voimassa olevat ja karensivaltaukset.

Karttaa tutkiessaan Heikkilät hoksasivat mienkiintoisella paikalla karensiin menneen valtauksen. Siinä oli kaikki; lupaavan oloinen kultapuro, perille autotie ja vieressä turvana LKL:n jäsen-

valtaus.

Kesällä he menivät vielä paikan päälle ja kuljeskelivat alueella. Miettivät, että paikka olisi heille tosi hyvä. Heikki jatkoi matkaansa miesten reissuille, eikä Eila kertonut miehelleen mitä oli päättänyt tehdä.

Hän laittoi kaivosviranomaiselle hakemuksen kullanhuhdontavaltauksesta ”Eilan Kulta”.

Vuonna 2010 työ- ja elinkeinoministeriö myönsi heille paikalle valtausoikeuden, vuoden 2011 uusi kaivoslakikaan ei ollut vielä tullut sotkemaan kuvioita.

Hipulle nimi Kultakeskuksesta

Siitä lähtien Heikkilät ovat kaivaneet kesät tiiviisti valtauksillaan. Parina viime kautena valtauksilla on kaivettu myös koneella. Lapsenlapset kulkevat innokkaina mukana kultaleirissä. Tänä kesänä tarkkasilmäinen 6-vuotias **Ville** poimi monttupolulta jotakin mielenkiintoista.

– Mummo, mummo... Onko tää kultaa?

Oli se. Pieni kultahippu.

Eila-mummon oma isommushippu sen sijaan löytyi perinteisesti luonnonvedellä rännittämällä.

Heikkilät ovat tehneet koemonttuja koko valtauksen matkalle. Niillä on kartoitettu valtauksen kultapitoisuutta. Koekasoista maa lapioidaan luomalavalta toiselle, ja sitten ränniin.

Samalla metodilla ”Eilan unelmakin” löytyi rännin ruutumatoilta, kun Eila lähti vielä iltamyöhällä räntäsateessa rännittämään kesken jäänyttä koemonttua.

Nimen kotkaa muistuttavalle hipulle oli antanut tietämättään Kultakeskuksen työnjohtajan paikalta aikanaan eläköitynyt **Sundellin Hessu**, joka

on Heikkilöiden vanha perhetuttu.

Hän oli tehnyt Eilalle julisteen Lapin suurimmista hipuista. Suomen suurimman, 393-grammisen ”Evertin” vieressä oli julisteessa tyhjä paikka, jonka alla teksti ”Eilan unelma”.

Varakeisari

Eilan paneutuessa monttuhommiin, päätyi sosiaalisen toimen miehenä tunnettu Heikki Heikkilä puolestaan piankin Palsintien kunnossapitoa varten perustetun yhdistyksen, Palsin Kultakeisareitten kenttäesimieheksi, varakeisariksi. Tien kunto on kaikkien alueella kaivavien ehtymätön puheenaihe ja päättymätön painajainen.

Kultakeisareitten varainkeruutempauksella hankittiin rumpuputkia tien kunnon parantamiseksi. Putket tosin makasivat sittemmin ainakin neljä vuotta tien laidassa, mutta nyt on kolme rumpua uusittu.

Varsinainen pullonkaula on kuitenkin Harriojan sillan huono kunto. Se estää kaikki tehokkaat toimenpiteet tien kunnon ylläpitämiseksi Kutturantien suunnasta.

Aikanaan asiasta neuvoteltaessa Metsähallitus ilmoitti liitolle hyvin suoraan, että sillä ei ole intressiä asiaa hoitaa, koska sillä ei ole alueella hakkuu- tai muuta tuloa tuottavaa toimintaa.

Sittemmin liiton puolelta asiaa paimentamaan valjastettiin **Maija Vehviläinen** ja **Vasant Mäkinen**, jotka saivat neuvoteltua Metsähallitukselta lupauksen toimenpiteistä Harriojan sillan kunnostamiseksi.

Pari vuotta on kulunut, mutta vielä ei ole ainaakaan mitään konkreettista tapahtunut. Heikki on tehnyt sillan pengerrysten osalta lukuunlaskelmia ja todennut, että sillan saisi ihan kohtuullisilla kustannuksilla tekoehdittyä sellaiseen kuntoon, ettei se enää olisi tienhoivon esteenä.

Heikkilä esittää toiveen, että tämän yhteisen ongelman osalta liittokin voisi jälleen aktivoitua. Iso osa Palsintien painajaisen näkijöistä on kuitenkin liiton valtausten käyttäjiä.

Heikki ja Eila Heikkilä kalustoesittelyssä Elsaajan valtauksellaan syyskuun lopulla. Tästä koemontusta Eila löysi Eilan unelmahippunsa pari päivää aikaisemmin.

Tiera on mennyt rajan taa

Toimittaja ja kirjailija **Arvo Tiera Ruonaniemi** kuoli 16.6.2014 Rovaniemellä. Hän täytti tammikuussa 102, oli vanhin asukas Rovaniemellä sekä vanhin jäsen kirjailijaliitossa, journalistiliitossa, kullankaivajien liitossa ja monessa muussa järjestössä. Luomisvoimansa Tiera säilytti loppuun asti ja toimitti viimeisimmät kirjoituksensa kustantajalle muutama kuukausi sitten.

Arvo Ruonaniemi syntyi Raahessa 22.1.1912. Hän valmistui Raahen porvari- ja kauppoistossa merkonomiksi, aloitti työnteen 12-vuotiaana lautapoikana ja maalarinoppilaana

ja 1933 toimittajana Raahen Seudussa. Myöhemmin hän oli toimittajana Kalevassa ja Lapin Kansassa, josta jäi eläkkeelle 1977.

Välirauhan aikana Arvo oli töissä Liinahamarissa. Sodassa hän toimi kenttävartion päällikkönä Kalastajasaarenon Mustatunturissa, Lutolla ja Uhtualla. Inarista tuli hänen perheensä kotipaikka sodan jälkeen. Siellä tulivat tuiksi laajat erämaat sekä kulta- ja poromiehet, jotka kasvattivat Tierasta toimittajan ja kirjailijan. Käytännössä Tiera-nimimerkki syntyi jo kesäkuussa 1933 Arvon aloittaessa toimitusharjoittelijana Raahessa. Vanhasta almanakasta

Ikinuori Tiera Pyrkyreitten palstalla LKL:n 50-vuotisjuhlallisuuksissa vuonna 1994.

oman syntymäpäivän kohdalta löytyi nimi Tiera, joka on Kalevalassa Lemminkäisen taistelutoveri ja taidokas keihäänkäyttäjä.

Sotilasarvoltaan Tiera oli reservin kapteeni. Hän oli Lapin reserviupseeripiirin tiedotusupseerina 15 vuotta. Tiera oli Lapin Kullankaivajain Liiton kunniajäsen. Eräilyn, kirjoittamisen, valokuvaamisen ja veteraanityön lisäksi hänen rakkaimpiin harrastuksiin kuuluivat kanakoiratyö ja koirakilpailujen tuomarointi. Perheeseen kuului **Eva**-vaimo, viisi lasta ja neljä lastenlasta. Hän asui elämänsä loppuun asti vaimonsa Evan kanssa Rovaniemen keskustassa.

En pysty muistamaan tarkkaan, koska tapasin Tieran ensin kerran, ehkä joskus 1960-luvun lopulla. Meitä yhdisti kiinnostus Lapin kultaan ja ystävyys **Heikki Kokkoon**, **Nipa Raumalaan**, **Yrjö Korhoseen** ja muihin edesmenneisiin legendoihin. Ensimmäinen ja selkeä mielikuva tulee syksystä 1969 Lapin Kullankaivajain Liiton 30-vuotisjuhlilta Laanilasta. Vuosikymmenien varrella olemme kohdanneet monesti Inarissa, Rovaniemellä, Tankavaarassa ja joskus pääkaupunkiseudullakin. Joka kerran on puheuttu pitkään, mutta aina on juttu jäänyt sen verran kesken, että sitä on pitänyt muulloin jatkaa.

Tieran kirjailijan ura alkoi hänen jäätyään eläkkeelle Lapin Kansan toimittajan tehtävistä. Hänen kirjojaan julkaisivat Lapin Kansa, Karisto, Lapin Kullankaivajain Liitto, Inarilainen sekä viime vuosina Hipputeos. Hän kirjoitti erätarinoita, runoja, henkilökuvia erityisesti vanhoista kullankaivajista ja Inarin erämaiden asukkaista, muistelmia eräretkiltään, sodasta ja Petsamosta. Monia hänen runojaan on sävelletty ja laulettu rovaniemeläisen musiikinopettaja **Esa Tikkalan** toimesta. Polar Press Club järjesti viime vuosina useita seminaareja vanhimman jäsenensä Tieran kunniaksi.

Elinvoimaisen kirjailijan ongelmaksi muodostui jokunen vuosi sitten vanhan, tutun mekaanisen kirjoituskoneen katoaminen; ”Sor-

met eivät oikein totu toisenlaisten koneiden naputtamiseen. Pää kyllä jauhaa, mutta sormet eivät tahdo pysyä perässä”.

*Hän jäkäläpartako viimeinen,
joka seurasi kutsua vapauden,
saada itse määrätä matkastaan,
sen kolhut tuntee tunnossaan,
ja myöskin ilot elon sen...
Hänkö viimeinen
– elinkautinen...*

Tieran runo ystävälleen Yrjö Korhoselle Inarin hautausmaan Pyrkypalstalla.

SEPPO J. PARTANEN

Tieran viimeisimmät kirjat:

Vuosisata, Tulilappia tutkimassa, Petsamoa peräämässä 2012
Eräkaskuja Lapin Kansan palstoilta 2011
Ruskan jälkeen, runoja sateenkaaren alta 2010
Kulta Lapin ja Pohjolan elinkautisia 2009
Maa taivaanrannan takana, tarinoita Petsamosta ja Peräpohjolasta 2008
Muistojen selkosilta 2007
Lemmenjoen kultamuistot 2006
Puhtailla selkosilla, erätarinoita Inarista ja Petsamosta 2006

Muisteluja Tierasta

Oleilin 1970-luvun alkupuoliskolla kesät Inarin kirkonkylällä ja Lemmenjoen Ruitulla. Kylällä tutustuin Tieraan, jolla nimellä hänet tunnettiin. Vasta myöhemmin selvisi hänen varsinainen nimensä. Olin aloitteleva kullankaivaja, enkä vielä tuntenut montaakaan sen ajan aktiivikaivajaa. Tiera tunsikin kaikki ja kaikki Tieran. Hän otti tavakseen tutustuttaa minut kylillä käymässä olleiden Lemmenjoen kaivajien kanssa. Näin pääsin tutustumaan **Kokko Heikkiin**, **Karhu Korhoseen**, **Raumalan Nipaan** ja **Aaroon**, **Nevalais-Veik-**

koon, Keuru-Villeen ja muihin. Heidän kautaan aloitteleva kullankaivaja sai veteraanien hyviä neuvoja ja kuulla tarinoita, jotka sittemmin löytyivät Tieran ja **Partasen Sepon** kirjoittamista kirjoista sekä Kokko Heikistä kertovasta Heittiön vaellus -kirjasta.

Illanistujaiset ja joskus päivälläkin olivat tavallisesti Ranta-Marissa, joskus Majalla eli Kultahovissa, kun kirkasta palsin vettä kaivattiin. Kun anniskelupaikat oli pantu kiinni, useasti jatkettiin vielä takan ääressä Tieran kirkonkylän mökillään Valhallassa. Kaivajat ja muutkin kyläläiset kovasti arvostivat häntä. Tiera oli hyvin hienotunteinen eikä koskaan puhunut pahaa muista ihmisistä. Jos istujaisissa syntyi kinaa tavanomaista huumorinheittoa pahemmin, hän pyrki sovitteluun tilanteeseen sopivalla huumorilla.

Siihen aikaan Tiera ei vielä kirjoittanut kullankaivusta ja -kaivajista. Hänen erikoisalan-
sa oli siihen aikaan eräiäiset tarinat ja kenne-
ltyö. Hän itse metsästi ja kalasti ahkeraan Pohjois-Lapissa, pääasiassa Inarin vesillä. Olin itsekkin innokas tammukkapurojen kävijä ja sain Tieralta erinomaisia vihjeitä hyvistä kalapaikoista Kiittiläntien ja Karigasniemen tien varrelta. Yksi viikonlopun kalareissukin oli mahdollisuus yhdessä tehdä Hammastunturin kaira-
raan.

Kesällä 1974 lähdimme Tieran kanssa postiautolla, vai olikohan Eskelisellä, Tankavaaraan ensimmäisiin kultakisoihin. Siellä oli myynnissä huopahattuja. Tiera sanoi, että pitäähän sinulakin olla sellainen, jotta näyttäisit oikealta kullankaivajalta. Ostinhan minä. Se tosin jäi vähäiselle käytölle sen jälkeen, kun näättä pudotti sen naulakosta lattialle talvella Ruitun kammilla ja katsoi sen sopivaksi potaksi. Se oli täyttynyt päivien mittaan, kun näättä oli syönyt maustepussien ja pussikeittojen sisällöt ja ripuli-
han siitä tuli. Eikä jätöksiä mistään muualta kämpästä löytynytäkään. Näätähän on tunnetusti sikäli siisti eläin, että tekee tarpeensa aina samaan paikkaan. Hartaasti hattua lietet-

tiin ja pestiin, mutta vaikka siitä näennäisesti tuli puhdas, syntyi epämiellyttävä mielikuva, jos sen päähänsä pani. Tiera kyllä yritti vakuuttaa, että sitäkin arvokkaampi ja aidompi se on nyt, kun näätäkin oli siihen tykästynyt ja testannut kullankaivajalle sopivaksi. Näätähän oli vakio vieras kullankaivajien kämpissä.

Tieralla ja patavääpelillä, kuten Tiera **Eevaa** nimitti, oli Rovaniemellä Pekankadulla heidän telkän pöntöksi kutsumansa kerrostaloasunto. Kun muutin Rovaniemelle, tapasimme talvisin useasti Ruokasenkadulla silloin sijainneessa ravintola Lapinpojassa. Siellä jatkettiin juttuja siitä mihin oli kesällä Inarissa jääty. Kun Lapinpoika lakkautettiin, eikä tilalle sen veroista enää löytynyt ja Tieran kulkukin vaikeutui, istuskelimme iltaa enimmäkseen telkän pöntössä.

Tammikuussa vein Tieralle hänen 102-vuotisjuhlaansa Lapin kullankaivajain Liiton tervehdyksen Onnen hippujen ja poikakalenterin muodossa, jotka kovasti miellyttivät. Tieralle myönnettiin 1987 liiton kunniajäsenyys ja pidin kunniatehtävänäni käydä häntä aika ajoin tervehtimässä. Muutaman kerran ehdin vielä tänäkin vuonna kevättalvella käydä. Touko-
kuussa ei ovikelloon enää vastattu ja vasta jälkeenpäin kuulin, että Tiera vietti Eevansa kanssa kuukauden päivät terveyskeskuksen vuodeosastolla samassa huoneessa, jossa Tiera nukkui pois.

Viimeisen tervehdyksen kävimme **Oravan Eskon** kanssa jättämässä Viirinkankaan kappelissa ja hautausmaalla 16.6.2014. Hiljaisiin hautajaisiin oli kutsuttu omaisten lisäksi vain muutama yhteisö, joihin Tiera oli halunnut sisällyttää Lapin Kullankaivajain Liiton, joka oli hänelle tärkeä.

HANNU VIRANTO

Lemmenjoen legenda Niilo Ranttila ketistämänsä suden rinnalla. Tästä sudenpyynnistä oli melkoinen episodi muisteltavana.

Lemmenjoen legenda Niilo Ranttila

Yksi kultahistorian legendoista, Lemmenjoen kullan löytäjä Niilo Ranttila menehtyi Inarissa 18. heinäkuuta 2014. Hän oli syntynyt Inarijoen rannalla Ranttilan talossa 23.12.1924. Kullankaivu tuli tutuksi jo lapsuudessa, sillä perheen isä ja isoisä toimivat metsänvartijoina. Lemmenjoen ja etenkin Tenojoen kulta ja kultahistoria oli heille tuttua. Niilo Ranttila kutsuttiin Lapin Kullankaivajain Liiton kunniajäseneksi vuonna 1996.

Ranttilan veljekset **Uula** (s.1917), Niilo ja **Veikko** (s.1926) lähtivät jatkosodan päätyttyä elokuussa 1945 isänsä **Matin** kehotuksesta etsimään Lemmenjoen kultaa. Neuvoja he saivat tutuissa kesäpaikoissa Njurgalahdessa **Kaapin Jounilta** ja **Jomppasilta**. Ensin tutkittiin Lemmenjokeen etelästä laskevaa Vajjokea, jonka rannoille suuntautui pienimuotoinen ja historian hämärään kadonnut kultaryntäys 1900-luvun alussa. Sieltä ei kultaa nytkään löytynyt, mutta vastakkaiselta eli pohjoisen puolelta Lemmenjokea laskeva Morgamoja paljasti lopulta jo 75 vuotta etsityn Lemmenjoen kultan.

Kilometrin verran jokisuulta ylävirtaan Niilo Ranttila puraisi hampaanjäljet 3 gram-

man kultahippuun 18.9.1945 varmistaen löydön aitouden. Kohta löytyi 5 gramman hippu ja muutamassa päivässä kultaa kertyi lähes 30 grammaa.

Seuraavana kesänä veljekset palasivat Lemmenjoelle tutkien Jäkälä-äytsiä, Miessijokea sivupuroineen ja jatkoivat kaivamista edellisen kesän löytöpaikalla Morgamojalla. Niilon kertoman mukaan parhaana päivänä kultaa tuli 275 g ja viikkona 1200 g. Morgamin hiput olivat isoja ja kauniita. Tieto uudesta kulta-alu-

eesta levisi parin vuoden jälkeen laajalti ja sai aikaan kultaryntäyksen, jonka huippu ajoittui vuosille 1949 ja 1950.

Ranttilan veljekset kaivoivat yhdessä kultaa kesän 1948, jonka jälkeen Uula ja Veikko saivat tarpeekseen. Niilo siirtyi Morgamilta Miessille rakentaen sinne turvekammin, jota myöhemmin ovat hallinneet **Heikki Pihlajamäki**, **Pekka Salonen** ja **Pekka Itkonen**. Mies-sijoella Niilo kaivoi kultaa kuutisen vuotta.

Viime vuosien rikkain kultapuro, Miessijoki antoi jo tuolloin lupauksia tulevien vuosikymmenien suurista kultasaaliista. Tokihan lupauksia oli saatu jo aiemminkin, sillä Miessin latvoilla kultaa punnittiin kilokaupalla jo -40-luvun lopulla. Loppukesällä 1954 professori **Herman Stigzelius** ja geologi **Klaus Säänjärvi** ottivat näytteitä Lemmenjoen kullankaivajien työn tuloksista. Miessin keskijuoksulla kaivoivat **Jaakko Isola** ja **Heikki Kokko**, heille oli kertynyt 499,1 g kultaa. Niilon valtaukselta heidän yläpuolellaan kultaa punnittiin 90,45 grammaa ja suurin hippu painoi 36 grammaa.

Uudella tavalla Lemmenjoki tuli Niilolle tutuksi vuonna 1962, jolloin Metsäntutkimuslaitos palkkasi hänet kuusi vuotta aiemmin perustetun kansallispuiston opasvalvojaksi. Tästä tehtävästä hän jäi eläkkeelle 1986. Monet aloittelevat kullankaivajat ja retkeilijät saivat Niilolta korvaamattomia neuvoja ja opastusta, hänellä oli viisaan kertojan taidot ja lahjat.

Sain omakohtaisesti kokea muutaman keran Niilon ystävällisyyden, asiantuntemuksen ja kertojan kyvyt tehdessäni kirjoja ja radio-ohjelmia kullankaivusta, Inarista ja Lemmenjoelta. Nauhoitimme ohjelmaa veljesten alkuperäisellä löytöpaikalla Morgamojalla. Niilo kertoi 40 vuotta aiemmin tapahtuneesta kullatöydöstä vesipisaroiden ropistessa mikrofooniin ja sadetakkiin. Niilo saatteli likimäärät radiotoimittajat Pellisen kämpän valvontatupaan, jossa juttua jatkettiin vaatteita kuivatessa. Lähtiessään Niilo varoitteli virkaintoisista esimie-

histään, joista yksi ehtikin todistamaan varoitukset aiheellisiksi.

Ranttilan saamelaisperheeseen syntyi viisi lasta, joista tunnetuimmat ovat taidemaalari **Merja Aletta**, tekstiilitaiteilija **Seija** ja perinnekäsityötaiteija **Heikki Ranttila**.

Niilo Ranttila sai viimeisen leposijansa Inarin hautausmaalta vaimonsa **Maaritin** vierestä.

SEPPO J. PARTANEN

Niilo meni Maaritin luo.

Vasant Mäkinen

27.4.1954–15.10.2014

Raivoisa vaiva vei muutamassa kuukaudessa vahvan miehen.

Satakuntalainen metallurgian opiskelija eksyi liftausreissullaan Saksaan, reissasi maailmaa, jätti akateemiset opinnot ja rakensi itselleen omanlaisensa elämän.

Kalastusharrastus heitti miehen 1990-luvun alussa Sotajoelle. Ja siinä kävi niin kuin monelle on käynyt. Kultakuume otti ja vei. Kultakuume on tappava tauti ja sen uhri saat-
taa kitua epämääräisessä, normaalielämää hie-
man muistuttavassa välitilassa vuosikymmeniä
ennen menehtymistään.

Kyllä, niin on – se on huono vitsi tässä yhteydessä, mutta se on muistelun kohteen itsensä suosimaa erikoista tyyllilajia ja siksi se tähän sopii.

Saksa jäi ja Ivalossa Vasant rakensi toimivan periodielämän. Talvet menivät rengas- ja autotestauksen erilaisissa tehtävissä. Sesonkina työtä tehtiin yötä päivää. Ja kesällä kaivettiin

kultaa. Sotajoella ensimmäisen kalareissun maisemissa meni toistakymmentä vuotta, samoin Selperillä.

Lapio vaihtui koneeseen ja ammattitaito kasvoi. Samoin kasvoi ystävien piiri. Vaikka kullankaivajia tässä maailmassa vaivaavat heinäsiirkkoja lukuun ottamatta kaikki vanhates-
tamentin vitsaukset, niin vastineeksi kaikki saavat automaattisesti kauniin vaimon ja viksun koiran. Niin Vasantkin.

Vasant suunnitteli tulevaa elämänrytmiään siten, että Lapin kullankaivukauden ja syksyn siian kalastuksen jälkeen tie kulkisi Uuteen Seelantiin, joka erityisesti oli maailman mat-
kaajaa miellyttänyt. Kevään myötä palattaisiin Lappiin. Tämän maailman kullankaivurajoi-
tukset vaikeuttivat haaveen toteutumista siellä ja täällä. Eikä kaikkea ehdi.

Kaikilla meillä on oma yksityinen taivas, joillakin on helvettikin. Joku kyyninen sanoo, että ei voi tietää, missä pois lähtenyt nyt on. Mutta minä tiedän, missä Vasant on nyt.

Siellä uudessa paikassa Vasant joutui hakemaan ensin kalastuskaupasta verkot itselleen. Sikäläisestä Suutari-Sepon myymälästä saa edullisesti sotkeutumattomia verkkoja. Sen uuden paikan pyytävimmät syyssiikavedet löy-
tyivät helposti, siellä yksinäiselle verkonlaski-
jalle tuuli on aina sopiva.

Ilman ruumiin kahleita Vasant voi järven jäätyessä siirtyä nopeasti Uuden Seelannin kul-
tamaille, missä iltaisin paikallisessa pystybaa-
rissa esitellään päivän hippuja ja sikäläiseen ta-
paan levitellään pöydälle myös metsästyssaali-
ta, lintuja ja jäniksiä.

Se vitsailee siellä oneshootoneduck-periaat-
teesta, katselee salaovellasi hieman päätänsä kal-
listaen ja nauraa kuivasti erikoisille, mustille
vitseille. Talvi kuluu mukavasti ja sitten Lap-
piin. Muhkea harmaa parta hytkyy naurun tah-
dissa.

Kullankaivukaverien
puolesta asiat kirjasi ylös

ANTTI PERONIUS

Kirjomaasälpälohkare Moberginojalta. Paino 5 kg ja läpimitta 23 cm. Kvartsikiteet ovat suippoja pötköjä, jotka voivat muistuttaa korundeja, kun ne ovat rapautuneet irti kivestä. Löytäjä: Göran Backman. Kuva: Kari A. Kinnunen.

Korundimaisten kvartsikiteiden mysteeri

KARI A. KINNUNEN

Lapin kullanhuuhdonta-alueilta on löytynyt vaaleanharmaita kvartsikiteitä, joilla on ollut hyvin paljon korundia muistuttava, puikkomainen, usein päitä kohti suipeneva ulkomuoto. Nämä kvartsit ovat askarruttaneet geologeja, sillä kidemuoto ei ole sopinut tavallisimpiin kvartsikiteiden synty-ympäristöihin: kvartsijuoniin ja onkaloihin. Itse olen tähän saakka olettanut näiden kvartsien olevan rapakalliossa pinnoiltaan syöpyneitä kvartsijuonien kidepäitä. Tänä syksynä kiteiden alkuperä alkoi lopulta raottua.

Göran Backman löysi kesällä Moberginojalta hänelle oudon lohkarren, jossa oli kuin suuria vaaleita korundikiteitä. Hän toi tuon lohkarren **Carola**-vaimonsa kanssa GTK:hon tarkasteltavaksi. Löytöpaikka on korundien kannalta tärkeä, sillä suurin tunnettu Lapin korundi (440 g, 7 cm) on Göran Backmanin

samoilta kohdilta syyskuussa 2004 löytämä. Vuonna 2010 hän löysi tältä myös kauniin siniharmaan korundin (10,9 g, 25 mm). Suurimmista Lapin korundeista on yhteenvedo GTK:n raportissa (Kinnunen 2011).

Laboratoriossa tunnistin Moberginojan lohkarren rakenteensa perusteella epätavallisen karkearakeiseksi kirjomaasälväksi. Lohkare koostuu yksittäisestä suuresta kalimaasälväki-teestä, jota vaaleanharmat korundimaaiset kvartsikiteet lävistävät. Lisäksi siinä on suuria levyjä vaaleaa kiillettä. Lohkarren paino on 5 kiloa, ja sen läpimitat kohtisuoraan toisiaan vastaan mitattuna ovat 12, 14 ja 23 cm. Kirjomaasälpälohkare on lähes pyöristymätön. Kilvilajina lohkarre on graniittipegmatiittia.

Ainakin osa kullanhuuhdonta-alueilta tavatuista korundimaaisista kvartseista näyttäisi siis irronneen tällaisista karkeista kirjomaasälväkappaleista. Maasälvä rapautuu kvartsia her-

kemmin, jolloin kvartsiipuikot jäävät rapakalioon ja sieltä maa-aineksiin yksittäisinä kiteinä.

Miksi muistuttaa korundia?

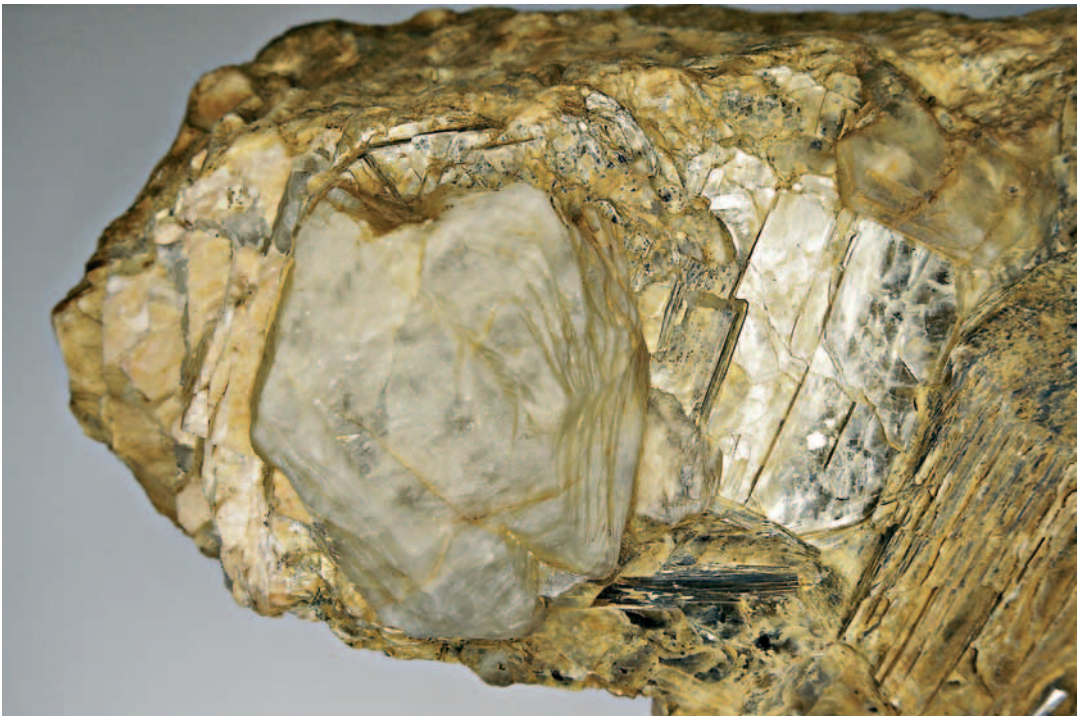
Kirjomaasälvässä kvartsi ja kalimaasälpä ovat kiteytyneet yhtä aikaa siten, että kummankin mineraalin kiderakenteen tietyt tasot ovat kiinnittyneinä toisiinsa. Tieteellinen termi tälle on topotaksinen kasvutapa. Kvartsi on kasvanut yhtenä kiteenä, vaikka se nyt on kalimaasälvässä moneen suuntaan haaroittuvana runkona, joka maasälvän lohkotasoilla muistuttaa eriskummallista kirjoitusta. Kirjomaasälpä nimi (englanniksi graphic granite) tulee rakenteen kirjoitusta muistuttavista piirteistä.

Erityistä kirjomaasälvän kvartsissa on se, että se on kasvanut pituutta kiteen kattomaisen tasojen (romboedri- ja skalenodripinnat) suuntaan, eikä c-akselin pituussuuntaan, kuten yleensä kvartsissa näkee. Tämä on yksi syy

korundimaiselle ulkonäölle, lisäksi kvartsi on kaksostunut ohuiksi levyiksi lähes kohtisuoraan puiikkojen pituussuuntaa vastaan. Tästä syystä kvartsiipuiikkojen pinnoilla näkee viivamaisina kuvioina, miten kvartsi on kiteytynyt samanaikaisesti maasälvän kanssa. Nämä kasvuraken-

Göran ja Carola Backman esittelevät lohkarelöytöään Geologian tutkimuskeskuksessa. Kuva: Kari A. Kinnunen.

Moberginon kirjomaasälpälohkareen kvartsiipuiikkojen päät ovat korundimaisia kuusikulmaisia kiteitä (halkaisija 6 cm). Ne ovat pinkkamaisesti kaksostuneita romboedri- tai skalenodripintoja. Valoa kirkkaasti heijastavat levyt ovat vaaleaa kiillettä. Kuva: Kari A. Kinnunen.

Kuortaneen Kaatialan vanhan pegmatiittilouhoksen kirjomaasälpää. Kalimaasälvästä nuolen kohdalta irrotettu savukvartsikiteen osa (pituus 5 cm) on kasvanut pyramidimaisten pintojen suuntaan ja kaksostunut. Tästä korundia muistuttava viiruisuus aiheutuu. Näytteen löytäjä: Satu Hietala. Kuva: Kari A. Kinnunen.

Kuortaneen Kaatialan vanhan pegmatiittilouhoksen kirjomaasälpää (korkeus 6,5 cm). Savukvartsikiteen paljastunut pinta muistuttaa korundin viirukkeisia prismapintoja. Näytteen löytäjä: Satu Hietala. Kuva: Kari A. Kinnunen

teet, viivamaiset piirteet ja syöpymistä muistuttava karhea pinta tekevät kirjomaasälvän kvartseista varsin korundin näköisiä.

Suomen näyttävimpiä kirjomaasälpä on löydetty Kuortaneen Kaatialan pegmatiittilouhokselta. Niitä on käytetty korukivenä jo vuosikymmeniä. GTK:n Kansannäytetoimiston kivituntija **Satu Hietala** etsi karkearakeisia Kaatialan näytteitä kokoelmistaan. Niistä tutkittiin tarkemmin, minkälaisia kirjomaasälvistä irrotetut kvartsikiteen puikot ovat. Vain harvoin kvartsi puikot ovat läpikotaisin kvartsia, usein ne ovat kvartsi kuoria, joka ympäröi kalimaasälpää. Mutta usein, varsinkin kun kvartsi on savukvartsia, ne ovat ulkonäöltään hämmästyttävän lähellä korundeja.

Kirjomaasälvän geologinen merkitys

Kirjomaasälpä on tavallaan indikaattori, vihjekivi, joskus harvinaisia alkuaineita sisältävälle pegmatiiteille, sillä kirjomaasälpä muodostaa tällaisissa pegmatiiteissa ulkokuoren ympäröivää kallioperää vastaan. Tämä johtuu siitä, että pegmatiitin kiteytymisen alkuvaiheessa sulan viskositeetti on ollut hyvin korkea, kuin pikeä, ja aineiden pitoisuus on ollut ylikyllästyksen tilassa. Ensivaiheessa kiteytyi siksi kirjomaasälpää.

Kirjomaasälpä-lohkareilla voi olla käyttöä vaikkapa high-tech-metalleja sisältävien pegmatiittien etsinnässä. Pohjoisimmasta Lapista tällaisia pegmatiittien esiintymiä ei ole aikaisemmin löydetty (ks. Alviola 1985), vaikka pegmatiitit sinänsä ovat kullanhuuhtonta-alueiden kallioperässä tunnettuja (suullinen tiedonanto Oiva Varjos, 10/2014).

Kirjallisuus

Alviola, Reijo (1985) Pegmatiittien malmipotentialista Suomessa. GTK:n arkistoraportti 10/-03/1/85, 6 s. Netissä: http://arkisto.gtk.fi/m10/M10_03_1_85.pdf

Kinnunen, Kari A. (2011) Lapin kullanhuuhtonta-alueiden kookkaimmat korundit. GTK:n arkistoraportti 21/2011, 9 s. Netissä: http://tupa.gtk.fi/raportti/arkisto/21_2011.pdf

Monenlaista tavaraa kaivajille ja vähän muillekki:

Teemme valokuvistasi hienot seinätaulut.
Sopivat lahjaksi, kämpän seinälle, kotiin...
Joko kehystettynä tai ilman.

Kartat saat myös
säänkestävälle pressukankaalle
tai tauluksi seinälle
tai vaikka pöytäliinaksi...

Lisäksi taulut,
kielto-, ohje- ja muut
kyltit, tarrat ja liput
ja laput ja mitä sitä
tätä lajia nyt aina
sattuu tarvitsemaan.
Risteilyllä nähdään!

MAINOS LINJA

Käy katsomassa www.mainoslinja.fi.
info@mainoslinja.fi
0400 252652

Myydään Kultakaivos

Veronmaksajien elätit veivät työn ilon !!

*Ilo oli ennen kuin hongikkovaara
ja kulkuni kuutamoyössä
Ilo oli sinisien silmien loiste
ja ilo oli päivieni työssä*

(Esa Kujala)

Kaivospiiri "Nipan kaivokset"
4211/1a, 1b. Yht. 36,2 ha,
koneelliseen kaivuun 30,875 ha.

Kaivettavia kultapitoisia m³
n. 300–350 000 tutkittu ja kok.

Au-pitoisuus 0,1–0,15 g/m³,
isomuksia löytynyt vuosittain.

Alueella ympäristölupa voimassa
"toistaiseksi", ehdot tarkistetaan
31.12.2017 mennessä tehtävän
hakemuksen jälkeen.

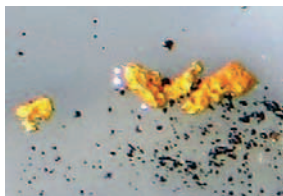
Alue työvalmis, altaat, tiet yms.
työvalmiina. Asumismahd. n. 10 henk.
Korjaamokatos, varastoteltta,
korjauskalusto.

Kaksi kaivinkonetta: Daewoo 29 t,
n. 9000 h, Komatsu 21 t, n. 13 500 h.

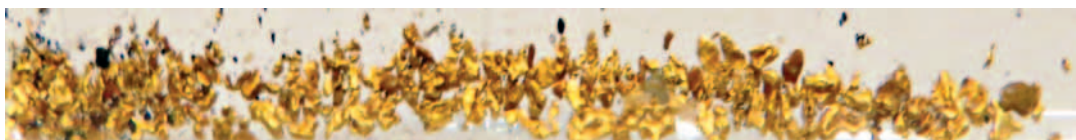
Agrikaatti 65 kW, tärysyöttölaite,
3 kpl hihnakuljettimia, täryseula,
pumppuja yms, tarvittavaa kalustoa,
kapasiteetti n. 70–120 m³/h.

Muuta huoltoon, kuljetuksiin ja
korjauksiin tarvittavaa kalustoa.

Yhteydenotot kirjallisina, os:
Kulta Prospektor Oy
Petronellantie 19
99870 Inari

*Kulta-ahkon
hippujen muotoja.
Hippujen pituus 1,5
mm. Kuva Eelis
Pulkkinen*

Kulta-Ahkion saalista on lasiputkessa, jonka halkaisija on 15 mm. Tämän saantiin tarvittiin 75 sangollista soraa ja huuhtoutunutta moreenia. Kuva: Eelis Pulkkinen

Ruosselän Kulta-Ahkion kultahiput ja korukivet

TEKSTI: EELIS PULKKINEN

Eräänä loppukesän päivänä vuonna 2011 tulivat ystäväni **Antti** ja **Rami** vierailulle meille Raanujärvelle. Saunoimme ja keskustelimme menneistä ja tulevista. Tulevista tuli esille, että kaverini ovat kiinnostuneita kullasta. Ehdotin tehtäväksi hippukulta valtauksen Ruosselkään Ahkiovaaran länsipuolelle. Siitä homma lähti käyntiin. Antti toimi asioiden hoitajana ja valtaushakemus eteni nopeasti. Valtaus sai lain voiman jo saman vuoden joulukuun viimeisenä päivänä, jolloin oli vielä mahdollisuus saada valtaus vanhan lain mukaa. Valtauksen omistavat kuusi henkilöä ja he voivat tuoda vieraitaan töihin ja viihtymään valtaukselle.

Poroaidan jälkeen ensimmäinen mäki on graniittijuoni ja siitä laskeudutaan graniitin muuttamien liuskeiden puolelle, jolloin pieni tekolampi jää tien vasemmalle puolelle. Lammissa totutetaan siian poika-

Ruosselkä sijaitsee nelostien ja Lokan altaan välisellä alueella. Sinne on 70 km valtatie ja pitkin ja 15 km Lokan ja Mäntypään väistä tietä. Siitä haarautuu kuoppainen, mutta ajokelpoinen tie. Lapin ja Sattasniemen paliskuntien välinen raja-aidasta läpi mennään portin kautta Ruosselkään. Siitä on noin 8 kilometriä valtaukselle. Kuva: GTK, arkisto

Kaivaminen on kovaa työtä, mutta hiljaa kiirehtien homma luonnistuu. Kuvassa kaadetaan 10 litran sangosta veden eroteltavaksi. Taustalla näkyy kaivettu alue, jonne on alettu kasaamaan kiviä. Nurin oleva musta palju on paikalla vaskaamista varten. Kaikkien selkä ei suosi lähteen rannalla vaskaamista (Kuva Eelis Pulkkinen).

sia kesän ajan syömään luonnon ruokaa. Syksyllä ne päästetään parvessa porttipahdan altaaseen, missä hauet ja mateet odottavat suu avoinna herkkupaloja. Viiden kilometrin jälkeen on silta, joka ylittää Sompiohaaran lähtiekön. Noustaan sata metriä eteenpäin ja tullaan **Markus Vuorisalon** muokkaamalla tielle ja sitä pitkin 3 kilometriä tuo Kultra-Ahkiolle. Samoja uomastoja kaivelee kaksi yrittäjään meidän lisäksi.

Valtaus ulottuu lähteistä alkunsa saavan nimettömän puron molemmille puolille. Laakso on ollut jäätikön sulaessa ja sen jälkeen kylminä kausina jääkielekkeen peitossa. Sulamisvedet ovat huuhtoneet jääkielekkeen reunoilla moreenia ja sinne on kerrostunut reunamoreenia ja uomia. Tällainen paikka valittiin kaivukohteeksi. Maa-aines on paikoitelleen soraa ja paikoitellen veden huuhtomaa moreenia. Tämä on merkinä jääkielekkeen reunasta ja siinä olleesta vesivirrasta. Pintamaa on hyvin kivistä ja siinä on vain vähän hienoainesta.

Rännitettävä maa-aines siirretään 10 litran sankoilla rännin viereen. Rännittämien teh-

dään, kun sovittu määrä maata on nostettu ylös. Olen pitänyt omalla työlleni riittävänä 20 sangollisen eli 0,25 kuution annosta. Tehokkaimmat ovat ottaneet kerralla jopa kymmenkertaisen määrän. Se on jo urakointia minulle.

Puhtaat suuret kivet on jätetty pois sangosta, joten seulaa ei tarvita rännin yläpäässä. Ränni on tehty vesivanerista ja rihlat ruostumattomasta teräksestä. Veden virtausta säädel-

Jukka rännin päässä ja eksoottiset vieraat katselevat sitä, mihin voisi ryhtyä. Kaikille löytyi hommaa. Kuva: Eelis Pulkkinen

ton yli tasaisesti. Rikastetta tulee normaalisti 20 sangon annoksesta yksi vaskoolin täysi eli noin viisi litraa. Upa vaskataan joko lähteen purossa tai rännin vieressä olevassa saavissa. Saaliina on tullut hienorakeista kultaa ja suuri määrä korukiviäihteita.

Ruosselän alueella on tehnyt töitä kymmenet geologit ennen minua ja minun kanssani (Rantala 2003 ja Niska 2004). Aloittaessa herätti suurta ihmetystä lähes kuplavalokkarin kokoiset kvartsijuonilohkareet ja runsasmäärä erivärisiä jaspiksia sekä koko Lapin laajain kulta-anomalia moreenissa (Salminen 1995). Geologina ymmärsin sen, että ne eivät ole kulkeutuneet kaukaa. Oletin niiden lähtöalueeksi länsipuolella olevaa laajaa suoaluetta. Johtaja ohjasi tutkimaan sitä. Pari kertaa yritin tehdä jotain, mutta hetteenen jänkä oli läpipääsemätön. Lähteiden takia se ei varmaan jäädy koko-

naan talvellakaan. Siispä se asia oli unohdettava. Sen sijaan tehtiin geofysikaalinen maastomittaus jängän länsipäässä olevalla tasaisella maalla. Mittaus osoitti selvän magneettisen ja johteen anomalian vaihtelua. Sinne suunniteltiin kairausta, mutta GTK:n varat eivät siihen riittäneet.

Kulta-Ahkio on antanut hyvät merkit kullon esiintymisestä alueella. Hiput ovat yleensä pieniä. Yleisin hippukoko on 0,5–1,0 mm. Muutamia sen koon ylittäviä hippuja on sattunut tulemaan, suurimman halkaisija on noin 5 mm. Alueella oleminen on oikeastaan viihtymistä, kullanhuuhtonta on sinne kotoa lähtemisen kimmoke. Keskustelut maailman asioista erämaan rauhassa ovat antoisia. Hippujen lisäksi moreenista löytyy korukiviaineksia. Epidootti ja unakiitti ovat eriväristen jaspisten ohella yleisiä. Ne indikoivat BIF-tyypistä ker-

Osa hipuista on niin pieniä, että ne näkyvät vaskoolissa hienon hienona keltaisena kolloidimaisena viivana. Minulla on luppi tarpeen niiden tunnistamiseksi. Kuva Terho Koivisto

Yksityiskohta Sakatievan kairauksista Rastilla on merkitty reikien sijainti ja numerolla arkistotiedot. Sininen merkki tarkoittaa sitä, reiän tiedot ovat arkistoidut, Violetilla on merkitty ne, joista ei ole arkistotietoa. Kuva: GTK, arkisto

rosrautaesiintymää. Sellainen on todennäköisesti graniittijuonien pilkkomana ja paksun maapeitteen alla.

Markus Vuorisalo uurasti oletetun BIF:n alueella ja teki rikasteita metrin välein syvyys suunnassa. Osoitus oli kauhallinen eli noin yksi kuutio. Kultapitoisuus kasvoi syvyyden mukana. Siitä voi päätellä, että kaivupaikalla tai välittömästi sen länsipuolella on kultaesiintymä kalliiossa.

Olen harrastanut kiven käsittelyä sahaamalla, hiomalla ja kiillottamalla. Laitteilla voi tehdä pyöröhiontaa. Seura järjesti vuonna 2013 kilpailun sekä raakakivistä että hiotuista. Yksi Kulta-Ahkion epidootti-unakiitti sai ensimmäisen palkinnon ja siitä tehty hionta kolmannen palkinnon.

Äärimmäisen kovan työn tuloksena paikannettiin pieni kulta-kupariesiintymä Ruosselän Sakatievassa. Se on rajaamatta syvyys- ja pituussuunnassa. Magnus Minerals on valtanut siitä pienen alueen ja Hangasojan kulta hallinnoi esiintymän länsi osaa (Pulkkinen ja muut 2005).

Sakatievan mäen sisuksissa on toinen esiin-

tymä, mutta sen tutkiminen jäi kesken. Yksi kairareikä, R205 tavoitti esiintymän pohjoisesta etelään suunnattuna. Aikaisemmat kairattiin pienellä koneella 45 asteen kulmalla pohjoiseen. Geofysikaalisten mitausten perusteella siinä on varsinainen esiintymä, mutta siitä on vasta saatu merkit esiin nykyisillä töillä. Myöhemmin kairautin isommalla koneella yhden 150 metrin syvyisen reiän etelään suunnattuna, R304:n. Se tavoitti juuri ja juuri aiemmin todetun kupari-kultaesiintymän. FQM on tehnyt sinne valtauksia, mutta ei ole suunnannut sinne mitään tutkimusta. Jos jollain firmalla olisi varaa lähteä jatkamaan hommaa, niin olen varma, että jatkamalla etelään suunnatuilla rei'illä olisi mahdollista tavoittaa todella suuri esiintymä.

Parhaimmat kohteet ovat irlantilaisen Conroy Gold and Natural Resources -yhtiön valtaamina. Heidän valtauksensa odotavat lupaa kuluvan kevään aikana Tukesilta. Tällä hetkellä lupaneuvottelut ovat jumiutuneet Saamelaiskäräjien jonotuslistalle. Oletetaan valtausten tulevan voimaan tämän vuoden aina ja Ruosselän aarteet pääsevät arvoiseensa käyttöön.

Kirjallisuusviitteet

- Niska, L. 2004. Maaperägeologiaa kultatutkimuksia Ruosselässä Sodankylän kunnassa. Unpubl. PhilLic thesis. Dept of Geosciences, Univ. of Oulu. 89 p. 8 App. (in Finnish)
- Pulkkinen, E., Keinänen, V. & Salmirinne, H. 2005. The Sakatieva gold prospect in the Central Lapland Greenstone Belt, Finland. Geol. Surv. Finland, Report CM06/3741/2005/1/10. 23 p. Online: www.gtk.fi/explor/sakatieva/sakatieva.pdf
- Rantala, S. 2003. Sodankylän Sakatievan geologia ja mineralogia Nattas-tyyppin graniitin ja differentioituneen gabron kontaktialueella. published MSc thesis. Dept. of Geology, Univ. of Turku. 59 p. (in Finnish)
- Salminen, R. 1995 (ed.). Alueellinen geokemiallinen kartoitus Suomessa vuosina 1982–1994. Summary: Regional Geochemical Mapping in Finland in 1982–1994. Report of Investigation. Geological Survey of Finland. 47 p.

Täydennetty Kullankaivajan opas hakuteos prospäkkärin helpompaan arkeen

Jäsenlehti Prospäkkärin toimitukselle esitetään vuosittain toiveita esim. ränninteekoon tai lupahakemuksiin liittyvien ohjeiden julkaisemisesta lehdessä uusille jäsenille. Kieltämättä internet ja sen eri keskustelufoorumit ovat osaltaan olleet vastaamassa tähän haasteeseen, mutta yleensä olen privat viestillä suosittellut Alfamerin vuonna 2003 julkaisemaa Kullankaivajan opasta. Valitettavasti se on ollut loppuunmyyty jo vuosia sitten.

Teoksen kirjoittajat, Sotajoella ja Palsilla vuosia kaivanut kustantaja **Raimo Niemelä** ja kultahistoriaa vielä useampia vuosia kaivanut kultahistorioitsija **Seppo J. Partanen** ovat tehneet hienon työn päivittäessään Kullankaivajan oppaan uuden kaivoslain aikakaudelle.

Hipputeos Oy:n julkaiseman Kullankaivajan oppaan toinen täydennetty painos on kattava hakuteos kullasta, sen himoitsemisen historiasta ja haalimisen tekniikoista. Teoksen historiaosuus painottuu Lapin kullankaivun värikkäisiin vuosisatoihin, mutta myös maailman suuriin kultaryntäyksiin tuodaan suomalaisen kullankaivun näkökulma. Samalla teos opettaa lukemaan van-

hojen elinkeinojen jälkiä Lapin luonnossa ja kulkukeinojen varsilla.

Teknisessä osiossa käydään runsaan kuvituksen kera läpi koko kullankaivajan arki byrokratiasta ja paperitöistä eri kaivutekniikoiden kautta seikkaperäisiin ohjeisiin kultaleirin ja tarpeellisen kaivuvälineistön varustelemiseksi. Uusi kaivoslaki toi kullankaivajalle uudet velvoitteet ja määräykset, viranomaiset ja byrokratian sekä hinnat ja maksut. Näistä sudenkuopista on teoksessa oma osionsa ”vapaan ja itsenäisen” kullankaivajan mutkaiselle polulle lähtöä suunnitteleville.

Kuvamateriaalin mietityn oloisesta runsaudesta ja lukemattomista käytännön neuvoista aistii kirjoittajakaksikon paneutuneen pohtimaan teoksen sisältöä kultakuumeen ensi oireista kärkevistä harrastajan tarpeista.

Kuten tekijät esipuheessaan toteavat, moni on oppinut kullankaivun yritysten ja erehdysten kautta. Siinä samalla syntyneitä oivalluksia ja teknisiä apuvälineitä he ovat yrittäneet kirjaansa koota. Teos sopii silti myös edistyneemmällekin harrastajalle esitellessään viimeisimmät oivallukset ja teknisten apuvälineiden uusimmat kehi-

VENEKULJETUKSET LEMMENJOELLA

Tavarakuljetukset kulta-alueelle

Veikko Jomppanen

0400 137 090

Polttopuuta metrisenä halkona.

Kysy myös poronlihaa

*Kullankaivajan opas, täydennetty toinen painos
Seppo J. Partanen ja Raimo Niemelä*

Hipputeos Oy 2014, www.hipputeos.fi

*208 s., runsaasti kuvia ja karttoja, osoitteita ja
linkkejä sekä ohjeistuksia teknisistä laitteista
ja rakenteista*

Ovh 27,90 euroa

tysversiot suuren maailman kultamessuilta.

Ainoa mitä tekijät eivät yritäkään kertoa, on se mistä kultaa kannattaa kaivaa. Sen suhteen he pitäytyvät vanhan kultamiehen viisaudessa: ”Kultaa ei juuri muualta kannata kaivaa kuin missä sitä on.”

Täydennetty Kullankaivajan opas on todellinen Sudenpentujen käsikirja aloittelevalle kullankaivajalle. Edistyneemmällekin känsäkouralle se toimii Lapin yleisen kultahistorian ja suur-

ten kultaryntäysten knoppitiedon sekä käytännön kikkoja koskevan tarpeellisen tiedon haku-teoksena.

Samaiset Sudenpennut antaisivat arvatenkin teoksen kirjoittajille Sudenpentujen arvonimigeneraattorista arvonimen P.R.O.S.P.Ä.K.K.Ä.R.I., eli Perinteisten Rikastusmenetelmien Opastaja Sekä Peräläpin Äytsien Kullan Kaivajien Älyllisen Rintaman Informaatikko, ja kourallisen prenikoita rintapieleen.

KAI J. RANTANEN

- Kullankaivajan ensiapupakkaukset
- Subaru pumpput (Robin) ja varaosat
- Gold Miner konevaskoolit
- Tarkkuusvaakoja 0-50g, 0-250g ja 0-1000g
- Pelti- ja muovivaskoolit
- Koeputket ja pipetit
- Tarkkuusluupit 10x21, 20x21 ja 30x21

KULLALLE

Nokta FORS Gold

Yhteistyössä Finndetector OY:n kanssa
VeitsiVakka
Kummunkatu 12 83500 Outokumpu
0400-172 632
veitsivakka@telemail.fi

Lapin Kullankaivajain Liitto Ry:n laivaseminaari 2015

Viking Line M/S Mariellalla

30.1.–1.2.2015

Pääteemana: Tiedettä vai taikuutta – kultaa geofysiikan keinoin

Kokeilin ns. miinaharavaa ensimmäisen kerran kullan etsimisessä Kanadassa jo vuonna 1990. Totesin silloin ainakin sen laitteen kalliiksi, hankalaksi käyttää ja huonosti kultaa löytäväksi. Mutta kyllä nyt olen alkanut muuttaa käsitystäni, eikä aikaakaan kulunut kuin 25 vuotta.

Keskustelemme tänä vuonna metallipaljastinten käytöstä kullansyntänsä. Miksi meillä laitteet eivät toimi niin hyvin kuin vaikkapa Australiassa? Mitkä asiat laitteissa ovat vuosien varrella muuttuneet? Kuinka syvältä laite voi hipun havaita? Onko epäjalokien metallien (tölkkiä repäisyrikkulat ja pullonkorkit) diskriminointi-ominaisuus luotettava? Ja vielä lisäksi: mitä muita geofysiikan vempaleita voisimme käyttää jos osaisimme ja ymmärtäisimme.

Näitä asioita selvittämään kokoon pienen porukan: ihmisymmärrettävästi puhuvan geofysikon, metallipaljastimen sielunelämään perehtyneen kaverin ja asiaa harrastavan lajitoverin.

Perjantaina iltapäivän seminaarissa keskustelemme luonnonvarojen käytöstä noin yleensä. Me kullankaivajat teemme sitä pienessä mittakaavassa. Viime vuosina on tuntunut siltä, että sellainen toiminta on ollut melkein rikollista, filosofi **Himasa** Sininen kirjakin linjasi koko kansakunnan tuottamaan immateriaaleja sisältöpalveluita. Maailma kuitenkin muuttuu. Ensimmäinen se muuttui yhteen suuntaan ja nyt ehkä toiseen.

Geologian Tutkimuskeskuksen ylijohtaja **Elias Ekdahl** osallistuu risteilyymme. Perjantaina

hän on vielä johtaja, risteilyn päättyessä eläkeläinen.

Seminaarin puheenjohtaja: **Antti Peronius**.

Ilmoittautumiset: **Heli Rapakko** spostiitse: heli.rapakko@gmail.com tai puh. 040-5935337 viimeistään 19.12.2014. Ilmoittautumisesi yhteydessä kerro nimesi, syntymäaikasi, mahdoll. LKL:n jäsennumero, hyttiluokka, kansalaisuus sekä tarvitko osallistumistodistusta VR:n lippua varten (edellistä varten myös osoitteesi). Perjantai-iltapäiväseminariin tulee myös ilmoittautua.

Hinnat / henkilö
jäsen / ei-jäsen

123 / 133	A 4 hengen hytissä
133 / 143	A 3 hengen hytissä
152 / 162	A 2 hengen hytissä
210 / 220	A 1 hengen hytissä

Hinta sisältää risteilyn valitussa hyttiluokassa sekä seminaariohjelman mukaiset tarjoilut.

Perjantai-iltapäiväseminari risteilyyn osallistuvalla 5 e/henkilö. Muut LKL:n, SJHY:n, Geologisen seuran jäsenet: 10 e/henkilö. Ulkopuoliset: 20 e/henkilö.

Maksut LKL:n tilille FI95 1201 3000 1135 62 viimeistään 19.12.2014. Maksuun tarvittavan viitenumeron saatte ilmoittautumisen yhteydessä Heliltä.

Tervetuloa mukaan!

OHJELMAA TÄYDENNETÄÄN !!!

Merkkipäivät

Kullankaivajan elämä ei ole pelkkää juhlaa, se on myös ruusuilla tanssimista!

(Juhani Pekkala, miessiläinen filosofi)

Lapin Kullankaivajain Liitto onnittelee

80 v.

- 17.11. Meeri Pekkala, Jyväskylä
29.11. Martti Teikari, Lapua

75 v.

- 20.10. Anja Hyvönen, Rovaniemi
13.11. Taisto Riihonen, Kauhajoki
20.11. Matti Pennanen, Humpvila
23.11. Kari Mäkinen, Pyhtää
2.12. Heikki Heikkilä, Parola
13.12. Pentti Nykänen, Juuka

70 v.

- 5.10. Veikko Pihlajamäki, Nummijärvi
14.10. Aimo Nevalainen, Lieksa
22.10. Ritva Lehtonen, Laksiainen
27.10. Arja Lehtonen, Järvenpää
31.10. Ritva Lönnström, Iittala
3.11. Pertti Okkonen, Martinniemi
4.11. Hannele Loukia, Oulunsalo
4.11. Kari Raita, Salo
25.11. Markku Kirjavainen, Kotka
2.12. Jorma Terhomaa, Kuortti
11.12. Raimo Huhtanen, Kauhajoki
11.12. Raija Timonen, Parola
13.12. Lauri I. Kuusirata, Tornio
14.12. Jouko Kaivola, Pirkkala
15.12. Raimo Halonen, Kouvola
18.12. Jorma Huhta, Huhtamo
27.12. Åke Lipponen, Pielavesi

65 v.

- 2.10. Harry Hänninen, Vantaa
6.10. Marianne Gillholm, Bohus-Björkö Ruotsi

- 7.10. Tapio Pohjanvesi, Pudasjärvi
20.10. Raija Pekkarinen, Joensuu
29.10. Matti Härkönen, Sonka
7.11. Seppo Räsänen, Outokumpu
13.11. Erkki Anttalainen, Kouvola
15.11. Juhani Vääräniemi, Oulu
30.11. Sinikka Lehtomaa, Oulainen
30.11. Tuomo Leskinen, Tuovilanlahti
1.12. Veikko Sinkkonen, Rovaniemi
2.12. Markku Salo, Kullaa
3.12. Seppo Vikiö, Siikajoki
7.12. Taisto Tomperi, Vattijärvi
9.12. Pauli Kujala, Jyväskylä
14.12. Marja Vaaralahti, Joutsa
25.12. Kalle Kauhanen, Kempele
27.12. Aarre Kytökorpi, Oulainen
27.12. Kalle Porkka, Summa

60 v.

- 4.10. Tuomo Aula, Hökerum Ruotsi
5.10. Esa Rautiainen, Keminmaa
5.10. Mirja Tukiainen, Lampinsaari
6.10. Ossian J. Nieminen, Putkilampi
12.10. Jouko Kuljukka, Oulu
12.10. Esko Mikkilä, Pattijoki
14.10. Jaakko Kanerva, Hämeenkyrö
14.10. Jorma Mäkelä, Evijärvi
23.10. Arto Koskiahde, Vantaa
6.11. Terho Korpikoski, Vientie
18.11. Kari Hurmerinta, Vantaa
23.11. Ilpo Heinonen, Laitila

- 25.11. Pekka Kostian, Jongunjoki
25.11. Jukka Vesterinen, Pyhäsalmi
29.11. Arja Nousiainen, Ivalo
29.11. Pekka Savonen, Vammala
30.11. Ritva Kuusisto, Joensuu
30.11. Juha Sivén, Hollola
2.12. Jarmo Seppälä, Lake Worth USA
6.12. Kaj-Olof Lindgren, Helsinki
7.12. Helge Laukkanen, Hämeenlinna
9.12. Antti Määttä, Lieto As.
13.12. Marko Takala, Kirkkonummi
17.12. Timo Perkiö, Rauma
30.12. Matti Erik Hakkarainen, Espoo
31.12. Jouni Tuomaala, Kiiminki

50 v.

- 6.10. Aimo Ollanketo, Oulu
7.10. Hannu Turunen, Pihtipudas
24.10. Jari Turunen, Vantaa
26.10. Juha Härkönen, Lappeenranta
26.10. Kari Kärenaho, Lapinjärvi
2.11. Jaana Juurela, Kuusankoski
10.11. Jaakko heino, Rymättylä
10.11. Stewe Häggman, Bosund
15.11. Antti Lempinen, Oulu
18.11. Esko Kekkonen, Vuorenmaa
18.11. Pekka Kultanen, Lemi
21.11. Timo Suominen, Helsingby
28.11. Ari Mattsson, Ylöjärvi
5.12. Jari Aakko, Haapavesi
13.12. Harri Palokangas, Liikkala
15.12. Kari Jompero, Helsinki
28.12. Juha Korpela, Ivalo

.5362

LAPIN KULTAA

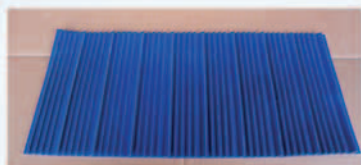
tarinoina ja hippuina

KULLANKAIVAJAN OPAS toinen painos
Kullankaivajan peruskirja on uusittu ja päivitetty.

- kullankaivun historia Suomessa ja maailmalla
- kullankaivun tekniikka ja välineet
- kullanhuuhtontaluvan hakeminen ja maksut
- leiri ja leirin varusteet, saunan ja WC:n piirustukset
- satoja valokuvia Suomesta ja Kaliforniasta
- 206 nelivärisivua, hinta 27,90 euroa
- Seppo J. Partanen ja Raimo Niemelä, Hipputeos Oy

Kymmeniä kullankaivuvälineitä varastossa.

Katso ja tilaa www.hipputeos.fi

Vyönsolki kullanhuuhtoja

**Keravan varastomyymälä auki
sopimuksen mukaan. Soita.**

Kivenhakkaajantie 3 • KERAVA • puh. 040 545 4833